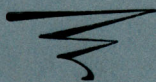

**AZ ERDÉLYI
MAGYAR GAZDASÁGI EGYESÜLET
MUNKÁJA
A ROMÁN IMPERIUM ALATT**

ÍRTA
DEMETER BÉLA
ÉS
DR. VENCZEL JÓZSEF

BUDAPEST, 1940

"PÁTRIA" IRODALMI VÁLLALAT ÉS NYOMDAI RÉSZVÉNYTÁRSASÁG

MIKÓ IMRE

**AZ ERDÉLYI
MAGYAR GAZDASÁGI EGYESÜLET
MUNKÁJA
A ROMÁN IMPERIUM ALATT**

ÍRTA
DEMETER BÉLA
ÉS
DR. VENCZEL JÓZSEF

BUDAPEST, 1940
“PÁTRIA” IRODALMI VÁLLALAT ÉS NYOMDAI RÉSZVÉNYTÁRSASÁG

Felelős kiadó: Dr. Zlinszky György
“Pátria”-nyomda R.-T., Budapest — Felelős vezető: Magyary István

Az Erdélyi Magyar Gazdasági Egylet szerepköre, célkitűzései és lehetőségei.

I. A főhatalomváltás hatása.

Az államalkotó népcsoportok sajátos vonása, hogy államiségüket örök és megdönthetetlen tényeknek vélik. Olyan igazságoknak, amelyeket az államiség erkölcsi birtokállományának érintése nélkül még gondolatban is merészség volna kétségbe vonni. Minden bizonnyal ez lehetett a hite az 1918. előtti Magyarország államalkotó népének is; a békeévek gondtalan nyugalmaiban a magyar társadalmon kényelmes biztonságérzés uralkodott, — egy eljövendő nagy katasztrófának árnya legfeljebb néhány látnoki erejű szellemet töltött el szorongással.

A váratlan összeomlás és a főhatalmi változás tragikus lelki-állapotba sodorta az erdélyi magyar társadalmat. Máról-holnapra megváltozott az állami élet berendezése, — a legfelsőbb helytől a legalsóbb őrhelyig új emberek kerülnek a közélet színpadára, akik minden vonalon saját nemzetük valódi vagy vélt érdekeinek igyekeznek a rendelkezésükre álló eszközzel érvényt szerezni. Válságos a helyzet. Az impériumváltás előtt a magyar társadalom legtöbb szükségéről közvetlenül, vagy közvetve az állam gondoskodott, a társadalom éppen ezért gyenge és szervezetlen maradt. A kisebbségi sors pedig olyan feladatok elé állítja ezt a társadalmat, amelyekkel soha eddig életében találkoznia nem volt alkalmá. Mindazokat a közösségi szükségleteket, amelyeket eddig az állam elégített ki, most már társadalmi úton kell pótolni. A társadalomnak irányító és feladatokat megszabó rétegét viszont életlehetőségeiben ingatta meg ugyanaz a sorsfordulat, amely ezeket az új feladatokat a fölszínre dobta. A nagy megrázkódtatás elsősorban a középosztályt, nevezetesen a hivatalnoki réteget kezdte ki s az irányvesztettségre, tájékozatlanságra mi sem jellemzőbb, minthogy közel kétszáz ezren hagyták el — repatriáló vonatokon — Erdélyt. Nem látják a teendőket, nem ismerik fel a rájuk váró feladatokat, nincsenek tisztában a hivatásukkal és felelősségükkel az új helyzetben. Sőt az itthonmaradottak is nehezen találják fel magukat, hosszú évekre van szükség, míg nagy aléltságukból fel tudnak ébredni. Hogy közben — épp emiatt — mit

veszít a magyar társadalom iskolában, földben, házban, otthonban, szellemi és anyagi javakban, — aligha tudnánk számokban kifejezni. A városlakó értelmiség térben távol is esik a székelység és más magyar népcsoportok nagy népi tömegeitől, a magyarságnak földrajzi elhelyezkedése távolról sem eszményi, hiányzanak a kisebbségi élet lelki feltevélei, — a középosztály létalapjaiban megingatva s lassú felmorzsolódásra ítélve, hosszú éveken át tanácstalanul áll a nehéz terepen s bár szemmel látja a romlást, épp tanácstalansága miatt nem tud eleget tenni a szerepnek, amelyre pedig elhivatott. S a történelmi réteg, meg a birtokos osztály? A földreform, majd a bankbukások következtében gazdasági alapjaikat veszítik el ezek a felsőbb társadalmi rétegek s bár kezdik feladni különállásukat, de gondjaikkal elfoglalva mindinkább kicsúszik a kezükből az erdélyi magyar élet irányítása. Nagypolgári osztályról pedig alig beszélhetünk a mi életünkben s a kispolgárság sem annyira jelentékeny, hogy különösebb szerepet játszhatna. Egyébként is a városok magyar kisiparos rétege ugyancsak vagyonkájának megtartásáért vívódik, meglehetősen individuális életszemlélettel s ha a konjunktúra egyideig kedvez is nekik, lehetővé tevén számukra az okos és öntudatos magyar életet, ez sem tart sokáig, s a kispolgárság feje fölött már a huszas évek vége felé gyűlnek a fekete fellegek. A háború utáni fordulat nemcsak közjogi változást, hanem hamarosan társadalomalakító metamorphosist is idézett elő.

Csak hogy meg kell állapítanunk, hogy ezek a fennebb számbavett társadalmi rétegek a magyarságnak mindössze egynegyedét teszik s a nagy többség, az 1930. évi román statisztika szerint pontosan 73,2%, a magyar falu lakosságából áll. Népünk döntő többsége azokon az ősrégi települési helyeken lakik, amelyeket a népvándorlás idején kutatott fel magának és azóta is, évszázadok viharain és megpróbáltatásain keresztül, keményen és rendíthetetlenül tart. A népvándorlás a kenyér útja volt, s ott, ahol az emberiség vándorcsoportjai megélhetésüket biztosítva látták, mély gyökereket eresztettek. Az évszázadok folyamán eggyé váltak a tájjal, hegyekkel és folyókkal, termőföldekkel és erdőkkel. A föld és lakója között szorossá vált a kapcsolat, a táj rányomja bélyegét a népre, amely benne él, és ebből következik, hogy az ősi letelepülésterületek népe nem hajlandó otthagyni a földet, amelyen ősei megszállottak s körömszakadtig ragaszkodik műveltségéhez, hagyományaihoz és szokásaihoz is, amelyekben évszázadok óta él. Valamennyi társadalmi osztály között így a falusi lakosság a leginkább időálló. Minőség szempontjából is ez a magyarság legősibb, legállandóbb és legértékesebb eleme, innen indult ki és ide tér vissza most a magyarság zöme. Belátássá erősödik, hogy a falun fordul életre vagy halálra az erdélyi magyarság létkérdése. S habár az első évtized magyar közéleté a középosztályra épül és arra támaszkodik, lassacskán öntudatosul a tervszerűbb közösségi munkát, szélesebb néprétegek megszervezését és a falu megerősítését sürgető nemzetpolitikai

eszmekör, különösképpen a harmicas évek elején. A kis belső élet-autonómia kiépítése válik eszménnyé, annyi évi meddőség után pozitív célok támadnak s felmerül a kérdés, hogy lábunkat miként vehetnénk meg szilárdabban azon a helyen, amely számunkra minden változás ellenére is megmaradt. De függetlenül népünk kisebbségi helyzetétől, — egészséges nemzettársadalomról csak akkor beszélhetünk, ha a társadalom elsősorban saját erejére, adottságaira támaszkodik.

Az új metamorphosis lényege.

A főhatalomváltozás négyes irányban érezte hatását:

1. Közjogi vonatkozásban: a hatalom új népcsoport kezébe került s ez, hogy a hatalmat gyakorolhassa, saját embereit ülteti a felelős helyekre. Az őrségváltás következtében a középosztály többsége szinte máról-holnapra súlyos kenyérgondokkal találja magát szemközt.

2. Művelődési vonatkozásban megszűnik az állam támogató és irányító szerepe. Valamennyi magyar állami iskola román állami iskolává válik s ezzel az iskolázás és az iskolán kívüli népnevelés terén egész sereg olyan feladat jelentkezik, amelynek megoldása a társadalom szervezettségétől és áldozatkészségétől függ.

3. Szociális vonatkozásban új helyzetet teremt a társadalmi rétegek eltolódása és a beinduló elszegényedés folyamata is, valamint az, hogy a szociális kérdések megoldására hivatott intézmények és intézkedések most már elsősorban az új uralkodó nép érdekeit szolgálják.

4. De talán legsúlyosabb a helyzet gazdasági vonatkozásban. A földreform súlyos érvágást jelent és összezsugorítja a nemzeti vagyont; az ipar és a kereskedelem területén, továbbá a hiteléletben a többségi nép uralkodó szempontjai érvényesülnek, az új gazdasági életforma az államalkotó nép testére van szabva s az ahhoz való idomulás gyakran leküzdhetetlen nehézségekbe ütközik. Az új hatalom a gazdasági életben való részvételre mértékeket állít fel s természetes, hogy a többségiek mindezeknek jobban meg tudnak felelni, — már saját anyanyelvük uralma miatt is.

A kisajátítás maga eddig merőben ismeretlen fordulatokat, átalakulást eredményez. A falu önállósul, mert magára marad, — önállósul, de anélkül, hogy élvezhetné az ilyen helyzetben nélkülözhetetlen irányítást. A földművelésügyi minisztérium az első időkben kizárólag a föld kisajátításával foglalkozik s a földhöz jutottak szellemi és anyagi instruálása kisebb gondjai közé tartozik. Pedig a társadalom első vonalába jutott kisgazdatársadalom gazdasági nevelése, a termelés feltételeinek megszervezése, nemesített vetőmagvak, tenyészállatok, korszerű gazdasági eszközök beszerzése, stb. mindinkább égetőbb kérdésekké lesznek. Az előző államhatalom földművelésügyi politikájával szemben új irány jelentkezik, anélkül azonban, hogy

a folytonosság biztosítva lenne, a gazdasági módszer átépítése jócskán időt vesz igénybe.

Közben a kisajátított birtokosréteg nagy többsége, — míg életét az új adottságokhoz méri és idomítja, — adósságot adósságra halmoz. A kiscgazda viszont, bár a földreform első időszakában megérezte, hogy szociális lehetőségek kapujához érkezett, gazdaságának instruálására szintén igénybe vette a pénzügyintézeteket s ezzel újabb romlást zúdított a maga nyakába. A bankok konjunktúrális helyzetükben korántsem mérték fel a gazdaságok fizetési képességét, hiszen a bekebelezés után — gondolták — semmikép sem veszíthetnek. Így egy évtized alatt különösen a volt birtokos-, de a magyar kiscgazdatársadalom jelentős része is olyan mérvű eladósodást mutat, hogy az árverések ezreinek kitűzése már a belső társadalmi rendet fenyegette. És a többségi népnél is ugyanaz a helyzet. A kormány mit tehet? Életbe-
lépteti a sorozatos konverziós törvényeket.

Az 1932 április 19-i törvény előírja, hogy a 20 holdig terjedő mezőgazdasági tulajdonnal rendelkező mezőgazdák tartozása, — amennyiben mezőgazdasági ingatlanaik meghaladják összes ingatlanaik 30%-át, — felére csökken és az 30 év alatt fizetendő évi 4% kamat mellett. A földvásárlásból eredő tartozások, amennyiben az 5%-os csökkentés után is meghaladnák az 1931. évi földárakat, ezen árak színvonalára csökkennek. A 20 holdon felüli birtokosok olyan tartozásai, amelyek földvásárlásból vagy birtokuk javításából, élő- vagy holtleltár beszerzéséből stb. erednek és amennyiben ily természetű adósságaik összes adósságaiknak legalább 60%-át teszik ki, valamint azon 20 holdon aluli adósok, akik nem veszik igénybe a részükre járó kedvezőbb csökkentést, a következő csökkentést élvezhetik:

az 1931. évi adósság	10%-a
az 1930. „ „	20%-a
az 1929. „ „	30%-a
az 1928. „ „	40%-a

az 1927. vagy azelőtti adósság 50%-a esik konverzió alá, amennyiben ilyértelmű nyilatkozatot tesznek. Bárki kérheti, hogy a bíróság fizetési halasztást adjon, ha tartozásainak legalább 60%-át hajlandó a törvényszék által megállapítandó idő alatt fizetni. Az évi részlet az évi jövedelemnek legfentebb 50%-a lehet. Aki egyik konverziót sem veszi igénybe, az kérheti, hogy a végrehajtások függesztessenek fel ellene, ha tartozásainak kifizetését ígéri 3 év alatt.

Az 1932 október 26-i törvény szerint a konverziót kért adósok jogviszonyainak megállapítása felfüggesztetik 18 hónapra. Hat hónapig semmiféle végrehajtás nem vezethető a megelőző törvény hatálya alá eső adósok ellen. A fenti hat hónap elteltével további tizenkét hónapra felfüggesztetnek a végrehajtási lépések, ha az adós hat-hat havonként kicseréli váltóit.

Az 1933 április 14-i törvény a következő moratóriumot adja: 1. öt évet évi 1%-os kamattal: 20 holdon aluli birtokosoknak, valamint a 20—100 holdas birtokosoknak is, ha ezen utóbbiak kellő időben beadták nyilatkozatukat a régi törvény alapján és nincs bizonyos határokat meghaladó adósságuk; 2. két évet évi 2%-os kamattal a 100 holdon felüli birtokosoknak, ha összes tartozásuk nem haladja meg a törvényben előírt holdankinti minimumot és tartozásaik 80%-a földvásárlásból ered.

Az 1934 április 7-i törvény szerint: 1. A falusi adósok tartozásai 50%-kal csökkennek. A tartozások megmaradt fele 17 év alatt fizetendő 34 félévi részletben évi 3%-os kamattal. Ha az adós két év alatt csak egy adósságát is kifizeti, úgy a csökkentés 70%-os. Ha ugyanezt 5 év alatt teszi, úgy 60%-os. 2. A városi adósok tartozásai 20%-kal csökkennek. A megmaradt összeg 10 év alatt fizetendő 20 félévi részletben 6 %-os évi kamattal. Az első két évben kifizetett egyetlen adósságnál is a kedvezmény 35 %-os. Az első öt évben kifizetett adósságok mellett 30 százalékos.

A konverzió népünk gazdasági életét a földreformhoz hasonlóan alakította át. Egyfelől a román kisgazda-tömegekkel együtt a magyar földművelés is megmenekült a leselkedő gazdasági romlástól, de másfelől a hitelélet megroppanása következtében, egyik napról a másikra elolvadt az a pénztőke, amelyet céltudatosabb gazdálkodás mellett az épp akkoriban öntudatosuló nemzetpolitika fölépítésénél lehetett volna gyümölcsöztetni. A szociális előny gazdasági hátránnyal jelentkezett egyidőben s azzal a tanulsággal szolgált, hogy nemzetrészünk életében még nagyobb katasztrófák következhetnek el, ha a gazdaságpolitika terén körültekintőbb gondoskodás nem történik.

A nemzetvédelem eszközei és irányai.

Már az impériumváltozás első esztendeiben a megmaradt vagyon és intézmények megtartása látszott a legfontosabb feladatnak s a kérdések közt az a legnagyobb, hogy ezt a népmentő tevékenységet mely intézmény vagy szervezet vállalja és az ezzel járó feladatokat kik teljesítsék.

Az egyházak? Az egyházak az államfordulat után valóban nagy figyelmet szentelnek valamennyi népi feladatnak s mint mindig, nehéz viszonyaink közepette, hiánytalan népszolgálatot végeznek. Történelmi egyházaink azok, amelyek a viszontagságos időkben vállalják a kettős hivatást: az ősi hit megtartását, ápolását s ugyanakkor általában a népnevelést. A pap és tanító azonban emellett a közügyekre vonatkozó központi elgondolások gyakorlati megvalósítója is, kezdve a közművelődés kérdéseitől el egészen a választásokig minden a pap és a tanító vállára nehezedik. Meg is szoktuk ezt a gyakorlatot, sőt rendszerré is lett — mindenben az egyházakra hagyományozni, a szállóige is ezt népszerűsítette: „majd megcsinálja az egyház”

Jósokáig ki sem gondolt arra, mennyire vétkes könnyelműség az egyházat tartósan olyan munkaterületekre vonzani, amelyek természetük-nél fogva sem egyeztethetők össze az egyház magasabbrendű célkitűzéseivel.

A védekezés eszközei másik síkon természetesen politikaiak. Hosszú vajudás után létrejön a magyarság politikai szervezete is, hogy a lehetőségekhez képest közjogi téren igyekezzék népi védelmet nyújtani. Hatóereje azonban korlátolt, mert egy nemzetkisebbség pártja — még valódi demokratikus kormányzat esetén sem gyakorolhat az állami életre olyan befolyást, amely nemcsak a közjogi védelem kérdését oldja meg, hanem új jogforrásokat is nyit. Nemzetkisebbségi politikai párt alig is lehet több a sérelmi kérdések ügyvivőjénél s szerepe annál tragikusabb, minél többet kívánnak tőle. Márpedig a magyarság — politikai neveltsége következtében — éppen a napi politikai eseményektől, a parlamentben lefolyó harcoktól várta létkérdéseinek megoldását. Közben nem egyszer elhanyagolta a kisebbségi sors társadalmi kívánalmait jól figyelni, nem kereste a meglévő társadalmi erők célszerű összefogásának és munkábaállításának lehetőségeit, a közjog védelme mellett a műveltség, erkölcs, vagyon és egészség védelme háttérbe látszott szorulni. A társadalmi kérdések sokáig és sokak szemében merőben távoli munkaterületek maradtak s csak a harmincas évek gazdasági krízise és a gazdasági életbe mindjobban belenyúló kormányintézkedések ébresztették rá a nagy többséget a teljes társadalmi magárahagyatottság valóságára és az épp ezt kivédő szervezkedés szükségességére.

A figyelem ekkor elsősorban a gazdasági kérdések felé fordul, de más természetű hiányok és adottságok, lehetőségek és szükségletek is mind sűrűbben a vitatás tárgyává válnak. Most már gyorsabb ütemben: új nemzetpolitika körvonalai alakulnak. Az eszmélkedők rádöbbennek, hogy a népek élete két, egymással ugyan összefüggő és egymáshoz szervesen kapcsolódó, de azért alapjában mégis különböző részre tagolható: egyik az önmagunkról való gondoskodás, a másik e gondoskodás külső jelentőségeinek megteremtése. Az első inkább társadalmi, az utóbbi politikai feladat. A kettő szimmetrikusan kiegészíti egymást, miként az állami életben a bel- és külpolitikai tevékenység.

II. Az Erdélyi Magyar Gazdasági Egylet szerepe a megváltozott körülmények között.

A harmincas évek legnagyobb eredménye az, hogy széltében-hosszában, a nemzetrészen minden társadalmi rétegében öntudatosan az új magyar értelmiség oly nagy következetességgel hirdetett alapelve: a Romániában élő magyarság saját erejére van utalva és neki kell gondoskodnia mindarról, amit népi vonatkozásban a múltban saját állama oldott meg. A magyar társadalmat alkalmassá kell tenni

az új feladatok vállalására s a magyar társadalomnak meg kell alkotni a maga számára mindazt, amit a közjogi változással szükségszerűen elveszített. Nem nézhetjük tétlenül társadalmunk bomlását s népünk nagy kérdéseinek megoldását nem várhatjuk csak a közjogi viszonylatok tatarozásától, ilyen vagy amolyan, de mindig múló értékű politikai sikerektől vagy talán csak erőfeszítésektől. Népünkben értékek szűnnyadnak s ezeket a napfényre kell hozni, népünk közművelődési, élettani és gazdasági erőkkal rendelkezik, ezeket az erőket mozgásba kell hozni, szóval nemzetpolitikánkat teljessé kell tenni, mert a gyepűvédelem oktan, ha a gyepűn belül a belső érték- és érdekvédelmet könnyelműen elhanyagoljuk.

A sorrend természetesen kérdéses. A belső társadalmi problémák megoldását hol, milyen szervezetek és intézmények keretében, az életnek melyik területén kell a leghamarább megkezdeni és lehet a legnagyobb eredménnyel szolgálni. Mert ugyan kétségtelen, hogy a nemzetközösség szerves egység, melynek közjogi, közművelődési, erkölcsi, gazdasági és egészségügyi igényei között fontosságbeli különbséget alig lehet megállapítani, mégis vannak tényezők, melyek az adott időben a sokféle teendő közül hol ezt, hol azt sürgetik és hangsúlyozzák. Így az a tény, hogy az erdélyi magyarság háromnegyedrésze falun él, ősfoglalkozást űz, magára van hagyatva és napról-napra szegényedik, kijelölte a pillanatnyilag legfontosabb munka irányát s ez a falusi magyar tömegek gazdasági és művelődési megsegítése, öntudatosítása és megszervezése. A gyakorlati megoldás pedig ez: a régebb inkább a közép- és a nagybirtok szempontjai szerint munkálkodó Erdélyi Gazdasági Egyletet át kell alakítani a kisebbségbe jutott magyarság érdekeinek megfelelően olyan szervezetté, amely meg tudja valósítani az új, önvédelmi kisebbségi politikának ráháruló részét, nevezetesen: a magyar földműves lakosság gazdasági nevelését, öntudatosítását és megszervezését.

1. A százados mult megidézése.

Közel százesztendő s ez az egyesület, 1844-ben alapították s jóformán ugyanazzal a célkitűzéssel, amelyet ma számára az idő előír. A körülmények nem sokban különböznek, mutatis mutandis: az akkori és a mai általános helyzetet figyelve, hasonló objektív tényezőkkel találkozunk. Miképp a gazdaságtörténet megállapítja, akkor az erdélyi magyar földművelésügy meglehetősen alatta áll a korszerű színvonalnak; a földbirtok maga rendezetlen: legtöbb helyütt a rablógazdálkodás járta, minek következménye az azelőtt termékeny földek elsoványodása, a szőlők és termékeik elsilányodása; az erdők pusztulni kezdtek; nem volt megszervezve a hitel s ha a gazda megszorult vagy földjeit javítani akarta, hitel hiányában erre képtelen volt, feltéve, ha tőkepénzzel nem rendelkezett; de az állattenyésztés is általában hanyatlófélben: 1828-ban 131.139 lovat, 422.419 szarvas-

marhát és 1,269.540 juhot és kecskét számoltak össze, 1843-ban az állatállomány már csak 104.435 ló, 388.913 szarvasmarha és 988.384 juh és kecske, vagyis az apadás összesen 341.375 darab. S mi következhetett ebből, a mezőgazdaság és állattenyésztés: a gazdálkodás elhanyagoltságából? Jósika írja, hogy egyik birtokán hat évig nem látott orvost. Száz számra betegedtek meg és pusztultak el az emberek addig, míg végre egy orvos érkezett. A közlekedés rossz, a nép babonás, a műveltség a legalacsonyabb fokon állott — keseregnek az egykori figyelők s a nyitottszeműek és a jobbérzésűek napról-napra mind nagyobb aggodalommal látják, hogy a késlekedés, a javítás és segítség odázása katasztrófális veszélyeket rejteget méhében.

Az Erdélyi Gazdasági Egylet alakuló közgyűlésének meghívóját gr. Teleki Domokos s az akkori erdélyi magyar földbirtokosréteg legkiválóbbjai írták alá s 1844 január 21-én ki is mondták az Erdélyi Gazdasági Egylet megalakítását. Célja a gazdasági élet egyetemének előmozdítása, egyelőre természetesen csak a földművelésé és az állattenyésztésé, elhatározván „a földművelés emelése érdekében a hazában eddig használt tökélytelen eszközök helyett az újabb időkben feltalált célszerűbb eszközök ismertetését és behozatalát” s „a földműveléssel legszorosabb kapcsolatban levő állattenyésztés fejlesztésére... állatkiállítások rendezését”. S ha belepillantunk az egylet első időszakának történelmébe, látjuk, minő következetes tervszerűséggel hajtották végre az efajta határozatokat és az okosnak tartott javaslatokat. Sok száz példányban terjesztik, a vidéki megbízottak útján, a magyar gazdasági egylet kiadásában megjelenő mezei naptárt, a gazdasági kis tükröt és a selyemtenyésztéssel foglalkozó könyvecskéket. Pályadíjat tűznek ki a tagosítás előnyeit és lehetőségeit kimutató szakmunkára. Egymást követően rendezik a szarvasmarhakiállításokat és az új. n. lóvásárokat. Lépéseket tesznek a tenyészállatok nemesítése érdekében. Mintagazdaságot rendeznek be. Majd a későbbi időben, az E. G. E. kezdeményezése folytán, létesül az első erdélyi gazdasági gépgyár, az első erdélyi gazdasági iskola, szakosztályai erőteljesen beleszólnak a mezőgazdák és állattenyésztés egyes ágainak fejlődésébe, iratterjesztő vállalata megveti az erdélyi magyarság mezőgazdasági tudományának szolid alapjait.

S mindez közvetlenül a 48-as idők előtt s majd az 50-es években történik, amely idők annyira hasonlatosak a mostaniakhoz. Akkor is gyors ütemben alakul Erdély társadalmának nemcsak struktúrája, de szelleme is. Az eszmélkedők akkor is, mint ma, látják a társadalombomlás jeleit s a szükségét annak, hogy a nemzetélet legbelsőbb kérdései felé forduljanak, kutassák a hiányokat s keressék a megmaradás feltételeit. A nemzeti lét fenyegetése az összefogás kemény parancsát állítja a hatalom gyakorlásától immár távollevő magyarság elé 1853-ban éppúgy, mint nyolcvan évvel később, a harmincas évek derekán. A szorongatott népi helyzet nagyobb erő kifejtésre sarkalja a gondatlanabb életből nehéz sorsba taszított nemzetet s ezzel a nemzet szívó-

sabbá és tökéletesebbé válik, több energiával és realisabb életszemlélettel lép a mindennapi kenyér és a mindennapi gondok porondjára, okosan és bátran keresvén a megmaradás lehetőségeit.

A szabadságharc után Erdély legkiválóbb férfiai gyakran gyűltek össze megbeszélésekre, elgondolások és tervek megvitatására s ezekből a találkozásokból sok jelentős akció született meg. De ugyanígy folytak a vitatkozások, tervezetések az 1918. évi összeomlást követő években is, s egyik ilyen építő szellemű tanácskozásnak az eredménye az E. G. E. 1936. virágvasárnapján tartott közgyűlése is, amely új vezetőséget állított az egyesület élére s új eszmekört hirdetett a megújhódás érdekében. Jelentősége ennek épp akkora, mint a híres 1853-i gyűlésnek, amikor Mikó Imre gróf szólította az erdélyi magyarságot cselekvésre. Most dr. Szász Pál szólít új munkára, s bár tudatosan kerüli a programmadást, szavai mégis arra mutatnak, hogy a közösségi élet új alapjait akarja megvetni és feladatát nemcsak friss energiával és széles látókörrrel, de új módszerekkel és szemlélettel kívánja megoldani.

2. Új építés — a régi alapokon.

Vitathatatlan, hogy az évszázados magyar intézmény élére jutott új vezetőség a legbonyolultabb feladatra vállalkozott, hiszen elsősorban a lelki meghasonlásban szenvedő és anyagi birtokállományában megfogyatkozott gazdatársadalmat akarta öntudatra ébreszteni, hogy ezáltal az hitét és alkotó készségét is visszanyerje. A nép bizalmát azonban sohasem volt könnyű megszerezni, nem különösképpen, ha a külső tényezők hatása folytán a szélesebb néprétegeknek a vezetők irányában érzett bizalma alapjában megrendült. Nagy kérdés: mivel lehet eredményesen a falu népe elé állani? Megváltozott a nép életszemlélete, politikai öntudata, az idő nagymestere az eltelt tizennyolc esztendő alatt teljesen átfestette a főhatalomváltozás előtti magyar falu lelki képét. A volt nagy- és középbirtokosréteg eddigi szellem újnak adott helyet, az életszínvonal zuhanásával egyidőben omlott, omladozott a fal, mely ezt a törpe- és bisbirtokos földműveségtől megelőzően elválasztotta. De maga a nagy tömeg, a földműveség is jelentékeny változáson esett át. Az állam új földművelésügyi politikájának szelleme, ha nem is kedvezett mindig pozitív irányban a magyar gazdarétegnek, nem maradt hatástalan s a falu népe öntudattal gyarapodott és önállóságra tett szert — sokszor éppen a kárára történő intézkedések és a magárahagyottság eredményeként. Így a gyámkodásnak ma már alig van lehetősége, az utonóm életforma erősödése megszabja a vezetés irányát és lényegét is: a gazdatársadalom kérdéseit csak vele és általa lehet a megoldáshoz segíteni.

A megújhódott Gazdasági Egylet eszmeköre valóban ebből a ténymegállapításból táplálkozik s a hirdetett tételek mind erre az új

társadalmi helyzetre utalnak, annak okos és egyetemesen célszerű továbbfejlődését szolgálják:

a) Népi életünk fejlődésének múlhatatlan feltétele a társadalom teljes megszervezése s a jól megszervezett társadalom öntudatos közösségi élete. Egyedül a szervezett társadalom képes és hivatott a népi életben jelentkező problémák megoldására. A szervezkedés erkölcsi és anyagi erőt, hatalmat jelent, amivel élni kell és élni szabad a tömeg érdekében.

b) A kisebbségi életben mindenkire kötelezettségek hárulnak népi közösségével szemben.

c) A nemzeti vagyonnak a közösség érdekeit kell szolgálnia. Éppen ezért a nemzeti vagyon nemcsak megtartandó, gyarapítása és fejlesztése is mindenek fölött álló érdek. Senki a földjét, házát el ne adja, hanem keresse meg és kutassa fel azokat a gazdasági lehetőségeket, amelyek túl a megtartáson, a gyarapodáshoz is vezetnek.

d) A föld tulajdonosa és munkása ismerje meg saját jelentőségét, erejét és jövőbeli feladatait, miként azt Szász Pál dr., az 1937 szeptember 6-i nagysármányi gazdanapon kifejezte: „Látom a magyar gazdatársadalomnak nemzetfenntartó erejét és képességeit. Legyünk tisztában azzal, hogy az ittélő magyarság döntő többsége földműves, tehát nemcsak a népszaporulat szempontjából jelentik a nemzeti alapot, hanem vagyoniilag is. A több milliárd lej értéket kitevő magyar nemzeti vagyont a föld alkotja és csak az biztos, ami a talpuk alatt van. Aki tehát a nemzeti vagyon fölött rendelkezik, az viselje is a terheket. Mindenkinek tudatában kell lennie annak, hogy a magyar jövő a kisgazda kezében van letéve. Tehát a jövőért a felelősség is a kisgazdatársadalmat terheli”.

e) A magyar gazdát át kell hatnia annak a tudatnak, hogy nincs magyar élet és nem lehet magyar jövőről beszélni, ha nincs mind ezeknek tudatában. A jövőben pedig ne tekintsék magukat a magyarság harmadrangú alkotó elemeinek, hanem jogaiknak és kötelezettségeiknek átérzésével, fokozottabb mértékben vállalják a vállalkra nehezedő kérdések megoldását. A magyar gazdatársadalom évezredek történetében száz meg száz példáját adta önfeláldozásának.

f) De az irányító rétegnek is kötelességei vannak a kisgazdatársadalommal szemben. A magyar földműveseket tanítani kell, hogy megismerjék a gazdasági haladás útjait, amely végeredményben — közösségi létkérdés. Mert okszerű gazdálkodással az erdélyi magyar gazda jövedelmét kétszeresére, háromszorosára emelheti, a nemzeti jövedelem fokozása viszont megoldhatja a nagy kérdést: a nemzetközi társadalom életében szükséges összes szervek és intézmények eltartását s lehetetlenné teszi, hogy megélhetési zavarok álljanak elő s ezáltal emberek hitüket, kultúrájukat és saját népcsoportjukat hagyják ott.

Az elmondottak gyakorlatilag az alábbi építőirányzatú megnyilatkozásban fejezhetők ki.

1. Az anyagi megerősödés következtében a falusi ember erősebben támogathatja egyházát, mint népi életének legfontosabb védőbástyáját. A hitélet ugyan ma is falun a legerősebb a keresztény erkölcsi életszéméletnek ott vannak legerősebb gyökerei.

2. Az anyagilag erős falu gondját viseli iskolájának s egyben el is tartja tanítóját, hozzájárulván ezzel a mai igen előnytelen helyzet megváltoztatásához. Hiszen azt olvassuk az „Erdélyi Gazda” 1939 december 1-i számában, hogy „51.367 katolikus tanköteles gyermek közül csak 14.896, a 73.610 református gyermek közül csak 21.481 tanul saját hitfelekezetének magyar tannyelvű iskolájában s a különbözet az állami oktatásra esik”. És tudjuk, hogy a Királyhágómelléki református, a szatmári, nagyváradi és temesvári róm. kat. püspökség, valamint az unitárius egyház vonatkozó adataival együtt nem több a magyar tannyelvű iskolákba járó erdélyi magyar gyermekek száma, mint 61.697, vagyis körülbelül annyi, mint ahány erdélyi magyar gyermek 100 évvel ezelőtt látogatta az elemi iskolákat. Pedig a gyermeknevelésen múlik minden. Kell-e mondani, hogy az anyagilag erős falusi társadalom itt is többre képes. A szülő megvalósíthatja gyermeke jövőjét illető terveit. Az anyagilag erős gazda szakiskolában taníttathatja gyermekét s a legkiválóbbakat viszont tovább viheti, a falu kineveltheti saját értelmiségét: a papot, tanítót, orvost, ügyvédet, gazdasági szakembereket olyan értelmiségi réteget, mely tanulmányai befejezése után visszatér az otthoni körbe és tudását átadja annak a néprétegnek, amelyből származik.

3. Az anyagilag megerősödött falu aztán meg tudja építeni kultúrházát s ebben felállíthatja könyvtárát, megszervezheti olvasókörét, gondoskodhatik a magának való sajtótermékekről és könyvekről, hogy saját kultúrájában, szellemében gyarapodhassék.

4. De az anyagilag erős falu eltarthatja a maga orvosát is s így felveheti a küzdelmet a népbetegségekkel, csökkentheti a gyermekhalandóság s az általános halálozás arányszámát. Az anyagilag erős falu építkezési szempontból is más fejlődési irányt vehet, egészséges lakóházakat építhet és nincs rákényszerülve, hogy már a falusi családok is tömeglakásokban élve, fogékonyá váljanak a népbetegségek iránt. És az anyagilag erős falusi lakosság élelméze is átalakul, megszűnvn a hiányos vagy fogyatékos táplálkozás, amelyről szakírók újabban oly nagy aggodalommal értekeznek.

5. Végül gazdaságilag erős falusi társadalom ki tudja építeni egész gazdasági életét, annak széles hálózatát; megteremtheti szövetkezeteit, megszervezheti a közös beszerzést és értékesítést s értékeinek megfelelő súllyal szólhat bele az érdekeit olyannyira érintő gazdaságpolitika irányításába is.

Az E. G. E. szerepvállalásának szükségessége.

Ezt hirdette, ezt tanította az EGE, mindjárt az átszervezés első időszakától fogva s programját elsősorban a gazdasági helyzet vizsgálata igazolta és igazolja. Köztudomású ugyanis, hogy okszerű gazdálkodással kat. holdankint 16—18 q búzát lehet termelni s a kisgazda búzatermésének középátlánya ma nem haladja meg az 5—6 q-t. A többi termelvények adatai sem megnyugtatók. Az állatállomány is — mennyiségben és minőségben egyaránt — romlik. Íme Csík, Udvarhely és Háromszék megyében a szarvasmarhaállomány:

	1911-ben	1926-ban	1936-ban
Csík	78.610	57.280	69.630
Udvarhely	57.160	56.548	45.997
Háromszék	58.685	47.235	39.454
Összesen	194.455	161.063	155.081

Az Erdélyi Gazda 1936 július hó 1-i számában közölt adatok szerint 1925 és 1935 között, vagyis 10 év alatt Csík megye szarvasmarhaállománya 4, az Udvarhelyé 23, a Háromszéké viszont 30%-ban csökkent; a növendékállatoké Udvarhelyben 37,9, Háromszékben 23%-kal; a tejelő tehénállomány Csíkban 11, Udvarhelyen 9,8, Háromszéken 4%-kal; az ökörállomány Csíkban 27, Udvarhelyen 63, Háromszéken 46%-kal; a bikaállomány Csíkban 52, Udvarhelyen 19 és Háromszéken 61 %-kal apadt. E tíz év alatt, a statisztika bizonyossága szerint, a székelyföldi állatállomány megcsappanása kb. kétszázmillió lejes veszteséget jelentett a székely gazdatársadalomnak.

Szükséges és nélkülözhetetlen volt az E. G. E. közbelépése. A jelenségek máris azt mutatták, hogy népünk, nélkülözvén a gazdasági verseny nem egy tényezőjét, tartalékalapjait kénytelen fogyasztani s lassan elindul a proletarizálódás útján. Szelleme fogékonyabbá lett, de mindhiába; közösségi öntudata is nagyobb keretek, eredményesebb összefogás után vágyakozik, de sokáig bizony céltalanul. Az E. G. E. útját maga az élet készítette. Az elszegényedés folyamata ledöntötte a földet művelő társadalmi rétegek között előbb még keményen álló válaszfalat, eltüntette a felfogásbeli és érdekellentéteket s lehetővé tette a műveltebb gazdák és a műveltségre szomjazó gazdatömegek egészséges együttműködését, nagyobb szabású gazdasági népnevelés tervét és véghezvitelét s ennek eredményeképp a gazdasági színvonal emelését, mind a mezőgazdaság, mind az állattenyésztés szempontjából. Végeredményben nem volt csoda, csak egyszerű természetes jelenség, hogy a *reális* célkitűzésű EGE-nek sikerült megtörnie a bizalmatlanság jégkérget s a romániai magyar kisgazdatársadalom sodró erővel, okos céltudattal és építő akarattal jelentkezett a közösségi szolgálatra. A falu ezer meg ezer névtelen kisembere felis-

merte és vállalta sajátóságos életünk törvényeit, azokat értelmébe véste, magáénak vallotta, hozzá is látott azok gyakorlati érvényesítéséhez. A nagy kapunyitás óta mindössze négy év telt el s azalatt a magyar kisgazdák tízezrei vonultak be közösségi szervezetükbe, az Erdélyi Gazdasági Egyletbe.

Az E. G. E. legfőbb célja: a nevelő hatás.

Az E. G. E. hódító ereje azonban nem az utilitarisztikus igények kielégítésében keresendő. A szellemi hatás ragadta magához az ember reket, hiszen az E. G. E. legfőbb törekvése a gazdasági népnevelés volt s az, hogy a népnevelés eredményét, a gazdatársadalom műveltségbeli gyarapodását biztosítsa. A múltó értékű népjóléti megsegítés helyett a társadalomépítés nehezebb munkáját vállalta, hogy a gazda önmaga segíthessen magán s gazdatársain is. Cél: az okszerűbb gazdálkodás; ennek föltételei: a megfelelő tudás, az állandó tájékozottság, a jó vetőmag, a megfelelő gazdasági felszerelés és berendezkedés, valamint a jó tenyészállat; eszközei pedig: a téli kéthetes gazdasági tanfolyam, az időnkinti szakelőadás, a gazdalap, a kiállítás, a gazdanap s ezekkel egyidőben gazdasági gép-, vetőmag- és tenyészállatközvetítés, esetleg — szükség esetén — vetőmag- és tenyészállatkiosztás, vagyis az, amit az E. G. E. a négy utóbbi évben mind nagyobb körben és nagyobb lendülettel végez és végeztet. A szellemi hatás biztosításának viszont hármass lehetősége van: egyik a gazdasági felügyelői intézmény létesítése, a másik a gazdaköri élet megújítása, a harmadik pedig a helyi intelligencia segítségének igénybevétele. Különösképpen a két utóbbi lehetőség kívánt nagyobb figyelmet s ígért jelentékenyebb eredményt, mivelhogy a felügyelői karra e mellett még más, kezdeményező és ellenőrző munka és várt és vár. A gazdakör ellenben csak ennek élhet és ennek is kell élnie, úgy is, mint a falu gazdasági életének letéteményese, úgy is, mint a helyi gazdasági tevékenység irányító szerve. A gazdakör az, ahol közösen megtárgyalják és megvitatják a teendőket, a gazdakör az, amely gondoskodik a szükségletek közös beszerzéséről s az együttes értékesítésről, a gazdakör az egyleti élet alapsejtje, az akciók kiindulópontja s a szervező munka tulajdonképpen igazi célja. Nincs is fontosabb és sürgetőbb feladat az E. G. E. keretében, mint arról gondoskodni, hogy e kis szervezetek vezetői, a gazdaköri elnökök kellő kiképzésben részesüljenek s így szakszerűbben és céltudatosabban láthassák el a rájuk háruló sok és sokféle munkakört. Mert az eszmény az, hogy a gazdatársadalom önmaga igazgassa ügyeit s az intelligencia csak segítő és kiegészítő szerepet játszik a gazdaszervezés és akciók szempontjából.

Pillanatnyilag azonban más az intelligencia szerepe. Addig, amíg a népsoraiból ki nem emelkednek az új szervezők és nevelők, amíg legalább minden egyes magyarlakta községből egy-egy földművesfiú el nem végzi az alsófokú gazdasági iskolát, a falu mai vezetőire, a papra és a tanítóra hárul a gazdasági élet szemmeltartásának és irányításá-

nak nehéz feladata. Az E. G. E. számára éppen ezért nem másodrendű, hanem megmaradási kérdés, hogy a falu értelmisége anyagilag bírja-e magát s ha gazdálkodik, akkor mintaszerűen, példamutatóan végzi-e azt. Különösképpen a tanító, akit a törvény gazdasági oktatásra is kötelez. Egzisztenciális kérdés, mert itt legfőbb támaszairól van szó, akiket céljai elérése érdekében hathatósan támogatnia és segítenie kell — megélhetésükben éppúgy, mint gazdasági tudásuk fejlesztésében. Mégpedig sürgősen ... Az 1939 nyarán a nagyenyedi Bethlen-kollégiumban tartott tanítói gazdasági tanfolyam csak a kezdetet jelentette, az ott tudományokban gyarapodó hatvanhét tanító csak az első raj, itt állandó és folyamatos nevelő és irányító munkára van szükség, miként azt az időközben beállított vándortanári intézmény is bizonyítja. Az E. G. E. vándortanárai sorra meglátogatják a tanfolyamot elvégző tanítókat s otthonukban, gazdaságukban folytatják a tanfolyam ismeretközlését, elmélyítvén a tudást, gyakorlatiassá tévén az elméletet. Így remélhetni, hogy néhány év múltán a helyi értelmiség kigazdaságai valóságos támaszpontjai lesznek az E. G. E. gazdaságsszervező munkájának. Különösképpen, ha az alsófokú gazdasági iskolák növendékein keresztül, meg a téli gazdasági tanfolyamok eredményeként az általuk is képviselt szellem mind szélesebb körben terjed és hódít és ha sikerülni fog falvainkban életlehetőséget biztosítani az akadémiát végzett magyar gazdamérnök-ifjúságnak.

Végső számvetés.

Ma már az E. G. E. nemcsak szép multtal rendelkezik, hanem a négyéves erőfeszítések eredményeként elismerésre méltó jelennel is. Hivalkodás nélkül lehet mondani: tekintélye van minden irányban. Az állam irányító tényezői felfigyeltek rá, mint szükséges nemzetgazdasági tényezőre. Az 1938 augusztus hó 4-i nevezetes minisztertanácsi napló 28. szakasza külön emlékezik meg róla, az Erdélyi Magyar Gazdasági Egyletről. Majd az államrend belső alakulása során ráhárul a feladat, hogy a magyar gazdatársadalom ügyét és érdekeit a szakmai szervezetek sorában képviselje. De töretlen a tekintélye a magyar társadalom irányában is. A jelentékeny gazdasági eredmények mellett épp ő, az Erdélyi Magyar Gazdasági Egylet végezte azt a társadalmi úttörő munkát, melynek eredményeképp öntudatosult a népközösségi gondolat s a mult esztendőben valóságos szervezeti formát ölthetett a Magyar Népközösség.

Egy évszázad annyi nemzedékének építő munkája most ért el a tetőrákáshoz. Teleki Teleki Domokosék kicsiny köre hatalmasan megnövekedett. Mikó Imre szervezést sürgető szavai beteljesültek, az E. M. G. E. uralmába vette az erdélyi magyar mezőgazdaság terepeit s bátran elmondhatja, hogy ha formailag nem is, de lélekben, együvé tartozásban, munkában *ma* az egész magyar gazdatársadalom *gazdasági* egyesülete.

Kolozsvár, 1940 március hava.

DEMETER BÉLA.

A megújhodott E. M. G. E. tevékenységének mérlege.

I. Az E. M. G. E. hagyományai.

Az Erdélyi Magyar Gazdasági Egylet-et egy évszázaddal előbb nemcsak az akkori nemes birtokosok társulási vágya hozta létre, hanem főként a belátás, hogy „egy gazdasági egylet felállítása seholsem mutatkozik hasznosabb, sőt sürgetőbb alakban, mint honunkban, melynek eddigelé csaknem egyetlen iparágát a földművelés és az ettől elváihatlan állattenyésztés teszi” s amely „oly annyira hátra van”.¹ Vagyis az alapítók távolról sem elégszenek meg az akkori közép-és nagybirtokosok társadalmi összefogásával, az Erdélyi Gazdasági Egylet-et nemcsak gazdatársadalmi szervezetnek, gazdatársadalmi képviselőnek, a birtokosok szövetségének szánják, hanem „gazdasági” egyesületnek a szó valóságos értelmében. „Az Erdélyi Gazdasági Egylet célja — mondja az első nagygyűlésen lényegében elfogadott alapszabálytervezet 1. cikke — honunknak olyannyira alant álló gazdaságát egész kiterjedésében mozdítani elő s azt egyáltalában minél jövedelmezőbb fokra emelni”. A célkitűzés általános gazdasági s csak a nehézségek, melyek „minden vállalat kezdetén számosabban mutatkoznak” kényszerítik az alapítókat, hogy az egylet munkálkodását a szorosabb értelemben vett földművelésre és az ezzel szoros kapcsolatban levő marhatenyésztésre korlátozzák. De itt legalább kitanulni törekszenek „a gazdaság ezen ágai alanti állásának szülőökait”, valamint eltávolítani azon akadályokat, melyek a földművelés és állattenyésztés kifejlését gátolják s igyekszenek módokat is találni és szolgáltatni, melyek a gyarapodást eszközölhetik; az erre vonatkozó hasznos ismereteket, találmányokat nemcsak pártolják, terjesztik, hanem erejük szerint életbe is léptetik.²

A kezdeti idők nagy gondja tehát nem annyira a szervezés, a tagszerzés, a szervezet nagyarányú kiépítése és más efféle társadalmi jelentőségű ténykedés, hanem az alapgondolat: a mezőgazdálkodás és állattenyésztés színvonalának kellő emelése tekintetében szóhozható és megvalósítható kezdeményezések mérlegelése s tisztán gyakorlati

¹ Teleki Domokos felszólítása egy gazdasági egyesület létesítésére 1844 január 4-én. V. ö. lécfalvi *Sipos Kámilló*: Az Erdélyi Gazdasági Egylet története 1844—48-ig. Kolozsvár, 1911, 27. l.

² Közli *Sipos Kámilló*: i. m. 32—33. l.

értékű célok kifizetése és munkálása. Az 1844 március hó 18-án tartott bizottsági ülés két pontba foglalja össze a maga javaslatát. Elsősorban a külföldön már jól bevált legjobb földművelő eszközök behozatalát tartja szükségesnek, így főként egy Zugmeyer-féle, Benkő által javított eke, egy flandriai eke, egy Valcourt-féle rézsutos borona és egy lóval húzandó szénagyűjtő gereblye beszerzését ajánlja s azt, hogy mindezekkel az eszközökkel próbákat tartsanak az e célra felajánlott Szöts-féle telken. Másodsorban szükségesnek véli a bizottság, hogy az állattenyésztés emelésére az ország különböző helyein szarvasmarhakiállítások rendeztesse és ajánlja, hogy az egyesület három díjat tűzzön ki, mégpedig 30, 20 és 10 pengőforint értékben.³ Így is lett; 1845-től fogva ebben a két irányban történnek kezdeményezések. Egymást követik a szarvasmarhakiállítások Kolozsvárt, Nagyenyeden, Székelykeresztúron és Zsibón. Hamarosan híressé lesz a kolozsvári országos vásárok alkalmával loárveréssel is egybekötött lókiállítás, az úgynevezett „lóvásár”. A vezetőség lépéseket tesz a kormánytól a fajnemesítés érdekében, kérvén az Erdélyben elhelyezett állami hágómének és anyakancák szaporítását. Majd mintagazdaság céljából hosszas keresgélés után megvásárolják Kolozsvár városától a város határában fekvő „Asszúpatak” nevű birtokot. A hozatott új és jó szerkezetű ekéket, boronákat, gyeptöröket, lógereblyéket és más célszerű gazdasági gépeket és eszközöket szünetlen terjesztik, a kiállítások alkalmával próbaszántásokat, ekeversenyeket rendeznek, egész sorozat gépmintát gyűjtenek össze s már akkor felmerül egy külön gépészeti szakosztály, illetőleg gépszerző társaság megalakításának a terve.⁴

Valóban, ha az Erdélyi Magyar Gazdasági Egyesület első korszakának tervezetéseit, kezdeményezéseit és tevékenységét vizsgáljuk, itt a legjellemzőbb vonás az erdélyi mezőgazdaság és állattenyésztés színvonalának emelésére irányuló gond és az ezt szolgáló eszközökről való gondoskodás. A szabadságharc utáni új munkakezdet idején Mikó Imre gróf híres közgyűlési beszédében is erre utal. „Ezen gazdasági Egyesület egyik célja közmegállapodásaink szerint: a mezőgazdaságnak, kapcsolatban a gyümölcsstenyésztés — és szőlőműveléssel, javítása. Ez újabb időkben sokképpen vált fontossá: a robot és dézma megszűnése, napszám drágasága, szőlőinknek, gyümölcsöseinknek a táborozások által országszerte kipusztítása, a földadó és járulékaik által. Másik célja: az állattenyésztés jövedelmezőbb állapotra emelése. Ez főleg két okból bír jelenleg nagy nyomatékkal: a közszükségleteknek a magánjövendelmi forrásokhoz képest aránytalan megszorodása, belföldi kézmű- és gyáripárunk szánandó állapota miatt”.⁵ Az egyesület

³ Közli *Sipos Kámilló*: i. m. 49. l. — L. még *Finály Henrik*: Az Erdélyi Gazdasági Egyesület monographiája. Kolozsvár, 1896, 6—7. l.

⁴ V. ö. *Finály*: i. m. 9. l.

⁵ Erdélyi Gazdasági Egyesület Évlapjai. Első füzet, 1854—1855, 5. l.

százados multjában vissza-visszatérő gondolat ez, későbbi közgyűléseken is sokszor kerül szóba, a gyakorlati munkából is szemmel láthatólag kiviláglik, hogy az Erdélyi Gazdasági Egylet elsősorban *a földművelés és állattenyésztés okszerűbbé, jövedelmezőbbé, szóval gazdaságosabbá tételében* teljesíti a maga igazi feladatát. Legfőbb még két gondolatot kell figyelemre méltatnunk. Az egyik *a gazdasági népnevelés* gondolata, a másik *a szervezés* jelentőségének belátása. Az előbbi már ott szerepel az 1845 június hó 29-én kiküldött bizottság javaslatában, amikor szükségesnek véli, hogy „a gazdaságtan és értelem terjesztése végett célszerű lenne bizonyos jutalmat tenni az erdélyi gazdaság javítását célzó valamely népszerű gazdasági könyvre”.⁶ Sőt ez nemcsak javaslat, hanem már 1845 augusztusában valóság, hiszen az egylet 80 arany értékben pályadíjat tűz ki oly munkára, amely kimutatja a tagosítás előnyeit azokon a területeken, ahol sok a kisbirtokos és vázolja a tagosítás kivihetőségét az erdélyi viszonyok között is.⁷ *A gazdasági népnevelés épp annyira kezdeti célkitűzés, mint a földművelésre és állattenyésztésre vonatkozó javító szándék.* Már az első egyesületi esztendőttől fogva sokszáz példányban terjesztik a magyar gazdasági egyesülettől kiadott mezei naptárt, a gazdasági kis tükröt és a selyemtenyésztéssel foglalkozó könyvecskéket,⁸ 1846-ban pedig nagybacsoni Balló István gazdasági iskola felállítását javasolja s igen célszerűnek találná, ha ez az iskola a nagy terjedelmű földekkel bíró nagyenyedi iskolához kapcsolódna.⁹ — *A szervezéssel kapcsolatos belátás főleg Mikó Imrénél tudatosul.* A már idézett közgyűlési beszédében az erdélyi gazdasági élet föllendítésének tényezőit vizsgálván, megállapítja, hogy eredményt csak úgy lehet elérni, ha „a vagyonosabb hazafiak, községek, városok, kaszinók és más testületek részvényesek lesznek és eképp oly tekintélyes egyletet alkotunk, melyben a birtokosság és értelmiképesség minden fokozatai és osztályai képviselve lévén, a jó kezdetben a siker már előre mintegy biztosítottnak tekintethessék”. „A birtokos és értelmi osztálynak mentői nagyobb számától függ az egylet sikeres munkássága, tekintélye és egész jövője”. Ha ez az átszervezés, szervezeti terjeszkedés sikerrel jár, úgy remélhető, hogy „egyfelől a nép szívesen fog az egylet tanácsaira hallgatni, bizalommal megy példaadó léptei nyomán, másfelől a m. kormány sem vonandja el szavaitól a figyelmet, munkálkodásaitól a kellő erkölcsi istápolást”.¹⁰

Ha behatóan tanulmányozzuk az Erdélyi Magyar Gazdasági Egylet alapításának körülményeit és az alapítók szándékát kifejező történeti okiratokat, kétségkívül jellemzőnek kell találnunk, hogy 1844-ben nem az Erdélyi *Birtokosok* Társulata, hanem az Erdélyi

⁶ Közli Sipos Kámilló : i. m. 51. l.

⁷ V. ö. *Finály* : i, m. 9. l.

⁸ U. o.

⁹ V. ö. *Sipos Kámilló* : i. m. 55. l.

¹⁰ Évlapok, i. h.

Gazdasági Egylet létesült s ebből következően nem a társadalmi szervezés, hanem a gazdasági ügyszolgálat határozza meg a tevékenység irányát és a munka tartalmát. Azt is mondhatnánk, hogy ez az Erdélyi Magyar Gazdasági Egylet leglényegesebb történeti hagyománya, ez teszi lehetővé az időnkénti megújulást, ez oltalmazza a megkövesedéstől, a személyi érdekek túltengésétől: *gazdasági egyesület* s mint ilyen, csak egyre törekedhetik: „honunk alatt álló gazdaságát idővel egész kiterjedésében előmozdítani s minél jövedelmezőbb fokra emelni”. Olyan egyesület ez, melynek „céljai reálisak és merőben a gyakorlat terén forognak”.¹¹ ezért lehetséges az állandó belső fejlődés, időnkint a korszerű reform, mint a kezdeti időkben gróf Mikó Imre elnöklete alatt s legutóbb dr. Szász Pál vezetésével. *Az Erdélyi Magyar Gazdasági Egyletnek nem formai, hanem lényegbevágó hagyományai vannak: változhatatlan célkitűzései*, mint a földművelés technikai szolgálata, a mezőgazdák gépekkel és vetőmagvakkal való ellátása; az állattenyésztés jövedelmezőségének előmozdítása, a fajnemesítés szorgalmazása és támogatása; s hogy mindez sikerrel járjon: a gazdasági ismeretek gyarapítása, a korszerű gazdasági tudomány népszerűsítése írásban és szóban. A szervezés mindezt csak alátámasztja, segíti; nem ez a legfontosabb, mert az Erdélyi Magyar Gazdasági Egylet tevékenységének határát sohasem szabta tagjai köréhez; de azért fontos, mert a gyakorlati tevékenységet erkölcsileg is, anyagilag is a tagok teszik hatékonyvá, miként az már gróf Mikó Imre is jól látta s nyolcvan évvel utóbb dr. Szász Pál olyannyira hangsúlyozza.

Az Erdélyi Magyar Gazdasági Egylet mai tevékenységét ezek az időtálló hagyományok szabják meg; a célkitűzések ma is három irányúak: *a gazdasági akciók* a mezőgazdaság és állattenyésztés fejlesztését szolgálják, *az iratterjesztés és a tanfolyamok* a gazdasági népszerűvelés eszményeit valósítják, *a szervező munka* viszont az egylet közvetlen hatóterületét bővíti s a gyakorlati és nevelő munka erkölcsi és anyagi biztosítását végzi.

II. Az E. M. G. E. az erdélyi magyar gazdasági élet szolgálatában.

Az Erdélyi Magyar Gazdasági Egylet új korszaka az 1936 április hó 5-i, emlékezetes virágvasárnap közgyűléstől számítható, amikor az új elnök, *dr. Szász Pál* megállapítja, hogy ma a magyar tulajdonban levő földbirtok túlnyomóan nagy része, a változások következtében törpebirtokosok kezén van s ez a tény parancsolóan írja elő: leginkább ezzel az osztállyal kell foglalkoznunk, ennek az osztálynak az öntudatát, műveltségét, tudását kell emelnünk, a kiscgazdatársadalom életlehetőségeit kell megerősítenünk s részére kell új életlehetőségeket teremte-

¹¹ Évlapok, Első füzet, 6. l.

nünk, — természetesen az egyesület alapszabályainak keretein belül, gazdasági alapon, a napi politikát teljesen kizárva az egyesület belső életéből.¹² Az új korszak sokirányú munkájának minden eredménye ebből az alap gondolatból fakad: ez teszi szükségessé a szervezet célszerű megosztását, a gazdasági kerületek és alkerületek kiépítését, ez élénkíti meg a gazdálkodás gyakorlati megsegítésére az akciók mozgalmát s ebből táplálkozik a mindinkább bővülő nevelő munka, mely egyfelől az Egyesület lapjához, az „Erdélyi Gazda“-hoz, másfelől a téli kéthetes gazdasági és másfajta tanfolyamokhoz kapcsolódik. Az Erdélyi Magyar Gazdasági Egyesület új elnöke reformszándékát a korszerű szükségletekhez méri, a kisgazdatársadalom erőtartalmát beviszi az erdélyi magyar gazdasági élet építőmunkájába s az így megújított egyesülettel vállalja az alapítók gondolatát: „*egy tér se maradjon elfoglalatlan, hol a nemzet jóllétét előmozdítani lehet*”.

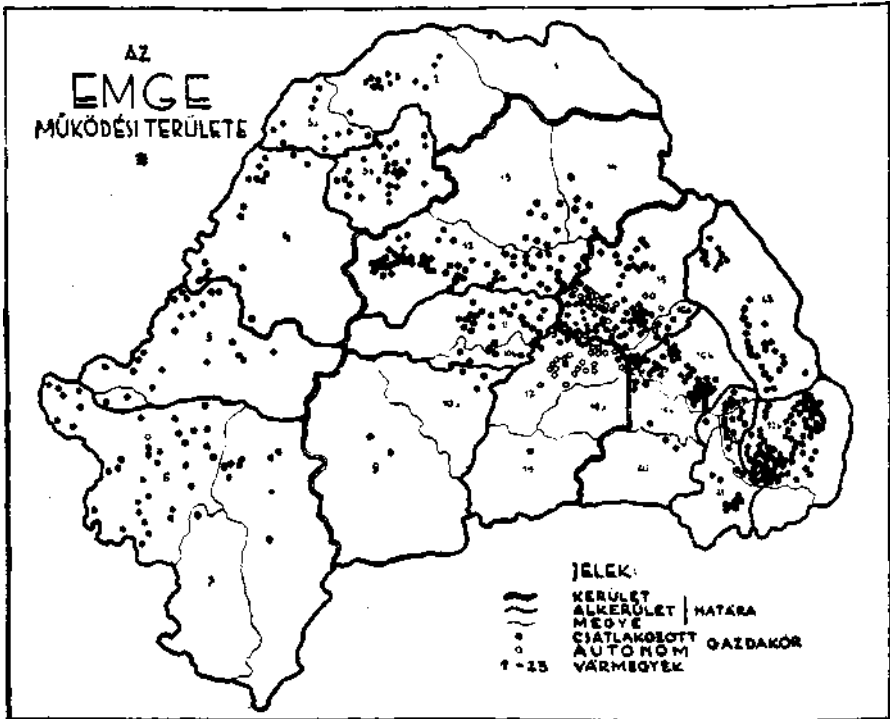
1. Az egyesület átszervezése.

Természetesen az első nagy feladat a szervezet belső megújítása. Már nyolc évtizeddel előbb, az 1854. évi reform-közgyűlésen is mély hatást gyakorolt az a felszólalás, mely kifejtette, hogy az Erdélyi Gazdasági Egyesülethez hasonló, *reális* célkitűzésű egyesületnél a *központi* eljárás „nagyobbacska eredményekhez nem viszen, egy egész ország gazdaságára tetemesen hatni alig képes”, csak „*kézzelfogható siker, az utánzóható példaadás és cselekvés*” fogja meg az emberek lelkét | s ösztönzi őket javítani önmagukon és gazdaságukon.¹³ Valójában, Erdély földje 10,228.200 hektárnyi kiterjedésében olyannyira változatos gazdasági táj, melyet egyetlen minta szerint, központi eljárással kormányozni nem lehet. *Egységterületek* sorakoznak itt egymás mellett, különböző mezőgazdasági struktúrával, egymástól eltérő és sajátos gazdasági igényekkel. Az eredményesség megköveteli, hogy az országos igénnyel föllépő gazdasági egyesület számoljon ezzel az adottsággal, működési területén *gazdasági körzetek* létesüljenek s minden egyes körzet élére, a központ felügyelete alatt, gazdasági szakember kerüljön. A gazdaságot irányítani kell s ez csak a szervezeti decentralizáció eszközeivel lehetséges. Íme, az *Erdélyi Magyar Gazdasági Egyesület gazdaságszervező és irányító munkája ma már tizenhárom alkerületben s az ezeket összefoglaló három nagyobb kerületben folyik* s mind kevesebb a nehézség, bár ma még nem mindegyik körzet egyúttal gazdasági egységterület is, hiszen az anyagiak híján még sok egymástól különböző vidék tartozik ugyanegy gazdasági felügyelő hatáskörébe.

A három kerület közül az első a Bánságot, a Kőrösök vidékét, Szilágyságot, Szatmárt és Máramarost öleli fel: a második az ú. n. belsőerdélyi területet, a harmadik a Székelyföldet, a Barcaságot, Nagyküküllő megye keleti részét és Fogaras vidékét.

¹² Erdélyi Gazda, 1936, LXV. évf. 5. sz. 96—97. l.

¹³ Évlapok, i. h.

AZ EGE MŰKÖDÉSI TERÜLETÉNEK BEOSZTÁSA: Központ: Kolozsvár;
I. kerület (központ: Nagyvárad); 1. *alkerület* (központ: Nagyvárad); a) *bihari rész* (központ: Nagyvárad): Bihar m. (4); b) *bánsági rész* (központ: Temesvár): Temes (6), Krassó (7) és Szörény m. (8); 2. *alkerület* (központ: Szatmár): Máramaros (1), Szatmár (2) és Szilágy m. nyugati része (3a); 3. *alkerület* (központ: Sülelmed): Belső-Szilágy m. (3b); 4. *alkerület* (központ: Arad): Arad m. (5) és néhány temesi község; **II. kerület** (központ: Pusztakamarás): 1. *alkerület* (központ: Pusztakamarás): Kolozs (12), Szamos (13) és Naszód m. (14), továbbá Hunyad (9) és Alsófehér m. déli része (10a); 2. *alkerület* (központ: Torda): Alsófehér m. északi része (10b) és Torda m. (11); 3. *alkerület* (központ: Vámosgálfalva): Kisküküllő m. (17), Nagyküküllő m. nyugati része (18a) és Szeben m. (19); **III. kerület** (központ: Marosvásárhely): 1. *alkerület* (központ: Marosvásárhely): Maros (15) és Udvarhely m. északi része (16a); 2. *alkerület* (központ: Székelyszenterzsébet): Udvarhely m. (16b), Nagyküküllő m. keleti része (18b) és Fogaras m. (20); 3. *alkerület* (központ: Csíksomlyó): Csík m. (23); 4. *alkerület* (központ: Uzon): Brassó m. (21), Háromszék m. nyugati része (22a), Nagyküküllő m. néhány keleti és Udvarhely m. néhány déli községe; 5. *alkerület* (központ: Sepsiszentgyörgy): Háromszék m. keleti része (22b).

E körzeteken belül 575 *gazdakör* működik s e *gazdakörök* keretében több mint negyedszázezer gazda tevékenykedik a felügyelők irányítása mellett.

Az Erdélyi Magyar Gazdasági Egylet gazdakörei.

Alsófehér megye: 1. Felsőújvár, 2. Magyarbecze, 3. Magyarlapád, 4. Marosgombás, 5. Marosszentbenedek, 6. Nagyenyed, 7. Toroczko-szentgyörgy, 8. Vajasd.

Arad megye: 1. Alsósimánd, 2. Arad, 3. Arad-Gáj, 4. Aradtanya, 5. Ágya, 5. Bélzerind, 7. Borosjenő, 8. Borossebes, 9. Dezsőháza, 10. Fazekasvarsánd, 11. Feketegyarmat, 12. Galsa, 13. Kisjenő-Erdőhegy, 14. Kisiratos, 15. Kispereg, 16. Nagyiratos, 17. Nagyvarjas, 18. Nagyzerind, 19. Selénd, 20. Simonyifalva, 21. Székudvar, 22. Vadász, 23. Zimándújfaló.

Bihar megye: 1. Ant, 2. Árpád, 3. Bél, 4. Bihar, 5. Biharfélegyháza, 6. Biharpüspöki, 7. Bogyoszló, 8. Diószeg, 9. Erdőgyarak, 10. Hegyközkovácsi, 11. Mezőbaj, 12. Nagyszalonta, 13. Paptamási, 14. Szalárd, 15. Szentimre, 16. Székelyhid, 17. Tenke, 18. Tóti.

Brassó megye: 1. Barcaújfaló, 2. Bácsfaló, 3. Csernátfaló, 4. Hosszúfaló, 5. Hosszúfaló-Felszeg, 6. Krizba, 7. Pürkerecz, 8. Tatrang, 9. Türkös, 10. Zajzon.

Csík megye: 1. Csíkszatóság, 2. Csíkcsekefalva, 3. Csíksicsó, 4. Csíksobotfalva, 5. Csíksomortán, 6. Csíkkarcfalva, 7. Csíkmadaras, 8. Csíkmenaság, 9. Csíksomlyó, 10. Csíkszentgyörgy-Bánkfalva, 11. Csíkszentimre, 12. Csíkszentlélek, 13. Csíkszentsimon, 14. Csíkszenttamás, 15. Csíkszereda, 16. Csíkszépvíz, 17. Csíktapolca, 18. Ditró, 19. Göröcsfalva, 20. Gyergyóalfaló, 21. Gyergyócsomafalva, 22. Gyergyóremete, 23. Gyergyószárhegy, 24. Gyergyószentmiklós, 25. Gyergyóújfaló, 26. Kászonaltiz, 27. Kilyénfalva, 28. Mádéfalva, 29. Tekerőpatak, 30. Tusnád, 31. Ujtusnád, 32. Zsögöd.

Fogaras megye: 1. Halmágy, 2. Kóbor.

Háromszék megye: 1. Aldoboly, 2. Alsócsernáton, 3. Angyalos, 4. Árkos, 5. Barátos, 6. Barót, 7. Bélfalva, 8. Bereck, 9. Bikfalva, 10. Bitá, 11. Bodok, 12. Bodos, 13. Bölön, 14. Csomakőrös, 15. Csomortán, 16. Czófalva, 17. Dálnok, 18. Egrespatak, 19. Eresztevény, 20. Erősd, 21. Esztelnek, 22. Feldoboly, 23. Felsőcsernáton, 24. Fotosmartonos, 25. Futásfalva, 26. Gelence, 27. Gidófalva, 28. Haraly, 29. Hatolyka, 30. Hidvég, 31. Hilib, 32. Ikafalva, 33. Ilyefalva, 34. Imecsfalva, 35. Kálnok, 36. Kézdiálbis, 37. Kézdiálmás, 38. Kézdi-kővár, 39. Kézdimárkosfalva, 40. Kézdimártonfalva, 41. Kézdi-oroszfaló, 42. Kézdisárfalva, 43. Kézdiszászfaló, 44. Kézdiszentkereszt, 45. Kézdiszentlélek, 46. Kézdivásárhely, 47. Kilyén, 48. Kisborosnyó, 49. Komolló, 50. Kovászna, 51. Kőkös, 52. Köpecz, 53. Középpajta, 54. Kurtapatak, 55. Léczfalva, 56. Lemhény, 57. Lisznyó, 58. Maksa, 59. Málnás, 60. Miklósvár, 61. Mikóújfaló, 62. Nagyajta, 63. Nagybacon, 64. Nagyborosnyó, 65. Nyujtó, 66. Oltszem, 67. Orbaitek, 68. Ozdola, 69. Páké, 70. Páva, 71. Réty, 72. Sepsibesenyő, 73. Sepsibikszád, 74. Sepsikőrőspatak, 75. Sepsimagyaros, 76. Sepsiszentgyörgy, 77. Sepsiszentgyörgy-Sziméria, 78. Sepsiszentgyörgy-Kisállattenyész-

tők Köre, 79. Sepsziszentkirály, 80. Szacsva, 81. Szárazajta, 82. Szárazpatak, 83. Székelypetőfalva, 84. Székelytamásfalva, 85. Szentivánlaborfalva, 86. Szentkatolna, 87. Szotyor, 88. Szörce, 89. Torja, 90. Uzon, 91. Zabola, 92. Zalán, 93. Zágon, 94. Zoltán, 95. Háromszék megye és környéke cséplőgép- és traktortulajdonosainak gazdaköre, Sepsziszentgyörgy.

Hunyad megye: 1. Déva, 2. Lozsád.

Kisküküllő megye: 1. Ádámos, 2. Balavásár, 3. Bodroghfalva, 4. Bonyha, 5. Búzásbesenyő, 6. Csávás, 7. Dálya, 8. Dicsőszentmárton, 9. Egestő, 10. Gogán, 11. Gogánváralja, 12. Harangláb, 13. Héderfája, 14. Kerelőszentpál, 15. Királyfalva, 16. Kiskend, 17. Kóródszentmárton, 18. Küküllődombó, 19. Magyarbükös,, 19/a. Magyarsáros, 20. Marosugra, 21. Mikeháza, 22. Ózd, 23. Pipe, 24. Pócsfalva, 25. Radnót, 26. Sövényfalva, 27. Széplak, 28. Szőkefalva, 29. Vámosgálfalva, 30. Vámosudvarhely.

Kolozs megye: 1. Bánffyhunad, 2. Bodonkút, 3. Bogártelke, 4. Bonczhida, 5. Fejérd, 6. Feketelak, 7. Gyalu, 8. Györgyfalva, 9. Inaktelke, 10. Jákótelke, 11. Jegenye, 12. Kajántó, 13. Kalotadámos, 14. Kalotaszentkirály, 15. Katona, 16. Ketesd, 17. Kide, 18. Kiskapos, 19. Kispetri, 20. Kolozs, 21. Kolozskara, 22. Körösfő, 23. Középlak, 24. Magyarbikal, 25. Magyarfenes, 26. Magyarfodorháza, 27. Magyarfráta, 28. Magyarlóna, 29. Magyargyerőmonostor, 30. Magyargyerővásárhely, 31. Magyarókerke, 32. Magyarpatka, 33. Magyarszovát, 34. Magyarvista, 35. Mákófalva, 36. Melegföldvár, 37. Méra, 38. Mezőkeszű, 39. Mezőköbölkút, 40. Mezőméhes, 41. Mócs, 42. Nádasdarócz, 43. Nagykapus, 44. Nagysármás, 45. Pánczélcseh, 46. Pata, 47. Pusztakamarás, 48. Sárvasár, 49. Szászfenes, 50. Sztána, 51. Szucság, 52. Tordaszentlászló, 53. Tuson, 54. Türe, 55. Uzdiszentpéter, 56. Válaszút, 57. Vajdakamarás, 58. Váralmás, 59. Zentelke, 60. Zsobok.

Maros megye: 1. Abafája, 2. Alsóbölkény, 3. Ákosfalva, 4. Baczkamadaras, 5. Bere, 6. Berekeresztur, 7. Buzaháza, 8. Cserefalva, 9. Csikfalva, 10. Csittszentistván, 11. Dedrászéplák, 12. Disznajó, 12/a. Ehed, 13. Fekete, 14. Fintaháza, 15. Geges, 16. Gerneyszeg, 17. Görgényszentimre, 18. Hagymásbodon, 19. Ikland, 20. Jedd, 21. Jobbágyfalva, 22. Kisadorján, 23. Kisfülpös, 24. Koronka, 25. Körtvélyfája, 26. Lukafalva, 27. Magyaró, 28. Mája, 29. Marosfelfalu, 30. Maroskeresztúr, 31. Marossárpatak, 32. Maroszentgyörgy, 33. Marosvásárhely, 34. Marosvécs, 35. Mezőbánd, 36. Mezőbergenye, 37. Mezőkakasd, 38. Mezőkölpény, 39. Mezőmadaras, 40. Mezőmadaras-Szénástanya, 41. Mezőpagocea, 42. Mezősámsond, 43. Nagyadorján, 44. Nagyernye, 45. Nagyölyves, 46. Nagyteremi, 47. Nyáradgálfalva, 48. Nyáradkőszvényes, 48/a. Nyáradmagyarós, 49. Nyáradremete, 50. Nyáradszentlászló, 51. Nyáradszentmárton, 52. Nyáradszentanna, 53. Nyáradszentbenedek, 54. Nyomád, 55. Ó-dellő, 56. Pánit, 57. Péterlaka, 58. Póka, 59. Póka

keresztúr, 60. Radnótfája, 61. Sáromberke, 62. Sóvárád, 63. Szabéd, 64. Székelyabod, 65. Székelykál, 66. Székelykövesd, 67. Székelyvaja, 68. Székes, 69. Szentgericze, 70. Szentháromság, 71. Szováta, 72. Szövérd, 73. Tancs, 74. Teke, 75. Torboszló, 76. Udvarfalva, 77. Új-dellő, 78. Vadad, 79. Vajdaszentiván.

Máramaros megye: 1. Hosszúmező.

Nagyküküllő megye: 1. Alsórákos, 2. Fehéregyháza, 3. Héjjasfalva, 4. Nagybun, 5. Nagymoha, 6. Ürmös.

Naszód megye: 1. Alsónemegye, 2. Sófalva, 3. Tacs, 4. Zsejk.

Szamos megye: 1. Almásmálom, 2. Bálványosváralja, 2/a. Bethlen, 3. Búza, 4. Czegőtelke, 4/a. Kisiklód, 5. Magyardecse, 6. Mezőverese gyháza, 7. Pujon, 8. Somkerék, 9. Szék, 10. Felőr.

Szatmár megye: 1. Apa, 2. Avasújváros, 3. Berend, 4. Börvely, 5. Érkörtvélyes, 6. Gencs, 7. Géres, 8. Kakasszentmárton, 9. Kaplony, 10. Kőszegremete, 11. Ombód, 12. Patóháza, 13. Sárköz, 14. Szamoskóród, 15. Szatmárgörbed, 16. Szatmárhegy, 17. Szatmárnémeti, 18. Szinérváralja.

Szeben megye: 1. Vizakna.

Szilágy megye: 1. Ákos, 2. Bogdánd, 3. Désháza, 4. Diósad, 5. Egrespatak, 6. Érkeserű, 7. Érmihályfalva, 8. Érszakácsi, 9. Hadad, 10. Hadadnadasd, 11. Ipp, 12. Kárásztelek, 13. Kisdoba, 14. Kraszna, 15. Mocsolya, 16. Mono, 17. Nagydoba, 18. Nagymon, 19. Nántü, 20. Paczal, 21. Sarmaság, 22. Szamosardó, 23. Szer, 24. Szilágybagos, 25. Szilágyvalla, 26. Szilágydobra, 27. Szilágyfőkeresztur, 28. Szilágygörcsön, 29. Szilágynagyfalva, 30. Szilágypanit, 31. Szilágysámsond, 32. Szilágyzovány, 33. Tasnád, 34. Vérvölgy, 35. Zsibó.

Szörény megye: 1. Bethlenháza, 2. Facsád, 3. Igazfalva, 4. Izgár, 5. Karánsebes, 6. Nagybodófalva, 7. Szapáryfalva, 8. Újbálintz, 9. Vására.

Szucsáva megye: 1. Józseffalva.

Temes megye: 1. Aurélháza, 2. Babsa, 3. Csákóva, 4. Csanád, 5. Detta, 6. Dézsánfalva, 7. Gátalja, 8. Gilád, 9. Gizellafalva, 10. Hodos, 11. Janovál, 12. Keglevichháza, 13. Lippa, 14. Magyar-szentmárton, 15. Majláthfalva, 16. Medves (Bánszky telep), 17. Nagyszentmiklós, 18. Nyerő, 19. Ó-Béba, 20. Omor, 21. Ótelek, 22. Ötvösd, 23. Parács, 24. Pártos, 25. Perjámos, 26. Pusztakeresztur, 27. Rékás, 28. Rónác, 29. Székesút, 30. Szigetfalva, 31. Sztancsófalva, 32. Temesfüves, 33. Temesvár, 34. Torontálkeresztur, 35. Újkisoda, 36. Újkisoda (Bessenyei telep), Újmosnicza, 38. Újszentes, 39. Valkány, 40. Végvár, 41. Zsebely (Józsefszállás).

Torda megye: 1. Alsófelsőszentmihály, 2. Aranyosegerbegy, 3. Aranyosgyéres, 4. Aranyospolyán, 5. Aranyosrákos, 6. Bágyon, 7. Felsődetrehem, 8. Felvinc, 9. Gerendkeresztur, 10. Harasztos, 11. Kercseg, 12. Kövend, 13. Kutyalva, 14. Marosbogát, 15. Marosludas, 16. Mészkö, 17. Mezőbodon, 18. Mezőszengyel, 19. Mező-

zák, 20. Sinfalva, 21. Székelykocsárd, 22. Torda, 23. Tordatur, 23. Újtorda, 25. Várfalva.

Udvarhely megye: 1. Abásfalva, 2. Alsóboldogfalva, 3. Bágy, 4. Bardócz, 5. Bibarczfalva, 6. Bikafalva, 7. Bordos, 8. Csekefalva, 9. Csöb, 10. Erdőfüle, 11. Erdőszentgyörgy, 12. Etéd, 13. Ége, 14. Farczád, 15. Felsőboldogfalva, 16. Felsőrákos, 17. Fiátfalva, 18. Firtosmartonos, 19. Gagy, 20. Gyepes, 21. Hodgya, 22. Homoródalmás, 23. Homoródjánosfalva, 24. Homoródkarácsonyfalva, 25. Homoródkeményfalva, 26. Homoródszentdemeter, 27. Homoródszentmárton, 28. Homoródszentpál, 29. Homoródszentpéter, 30. Homoródújfalva, 31. Homoródvárosfalva, 32. Kadács, 33. Kibéd, 34. Kisbaczon, 35. Kissolyos, 36. Kobátfalva, 37. Lokod, 38. Makkfalva, 39. Medesér, 40. Nagygalambfalva, 41. Nagysolyos, 42. Oczfalva, 43. Oklánd, 44. Olasztelek, 45. Parajd, 46. Recsenyéd, 47. Rugonfalva, 48. Siklód, 49. Siménfalva és vidéke, 50. Szentdemeter, 51. Székelydája, 52. Székelyszenterzsébet, 53. Székelyvécze, 54. Székelykeresztur, 55. Székelykereszturi Gazdasági Iskola, 56. Szolokma, 57. Tordátfalva, 58. Újszékely, 59. Vargyas, 60. Zsombor.

Kimutatás az E. M. G. E. gazdaköri fiókjairól és a gazdakörök taglétszámáról.

Megye	Gazdakörök száma		Gazdaköri tagok száma 1940 április 1-én
	1936 április 5-én	1940 április 1-én	
Alsófehér	1	8	352
Arad	3	23	1.007
Bihar	4	18	1.227
Brassó	2	10	511
Csík	12	32	1.412
Fogaras	1	2	95
Háromszék	69	95	5.203
Hunyad	1	2	93
Kisküküllő	1	31	1.397
Kolozs	44	60	2.424
Maros	1	81	3.206
Máramaros	1	1	30
Nagyküküllő	1	6	262
Naszód	—	4	200
Szamos	—	12	554
Szatmár	3	18	664
Szeben	—	1	45
Szilágy	14	35	1.722
Szörény	5	9	498
Temes	33	41	2.016
Torda	7	25	1.265
Udvarhely	2	60	2.580
Bukovina	—	1	45
Összesen:	205	575	26.808

A belső szervezet megújításában, a gazdasági körzetek létesítésében és a gazdaköri élet fölfrissítésében mind a virágvasárnapi közgyűlés vezető gondolata érvényesül: *elsősorban a kispasztársadalommal kell foglalkozni, a kispasztársadalom életlehetőségeit kell megerősíteni s a kispasztársadalom számára kell új életlehetőségeket teremteni.* A mezőgazdaság, az állattenyésztés, az ismeretterjesztés, a számvitel, és más tevékenységi ágak munkájának rendszerezése és okszerű átszervezése érdekében ezért a szervezeti központban lassacskán külön ügyosztályok létesülnek, a felügyelői kar a sorozatos értekezletek tartásával összehangolódik, a gazdakörök száma az 1936 április 5-i állomány háromszorosára emelkedik s élénk tevékenységbe is fognak, mert előttük az „utánozható példaadás és cselekvés” a felügyelő személyében, s az elnökében is, ki sorozatos útjain egymás után fölkeresi a fontosabb gócpontokat, megjelenik a gazdánépélyeken s a mindig nagy tömeget vonzó gazdanapokon. A hatás nem is marad el; egy évnek sem kell eltelnie s ezres tömegekben jelentkeznek fölvetelre a kispaszták, kik előtt a virágvasárnapi közgyűléssel tágra nyílt az Erdélyi Magyar Gazdasági Egyesület pántos kapuja. Íme néhány számadat: *az egyesület taglétszáma az elmúlt négy esztendő alatt az 1936 április hó 5-i tagállomány közel harmincháromszorosára emelkedett, akkor 537 tagja volt, ma 18.522, s a gazdaköri tagokkal együtt ma 45.330 az Erdélyi Magyar Gazdasági Egyesület keretében megszervezett gazdák száma.*

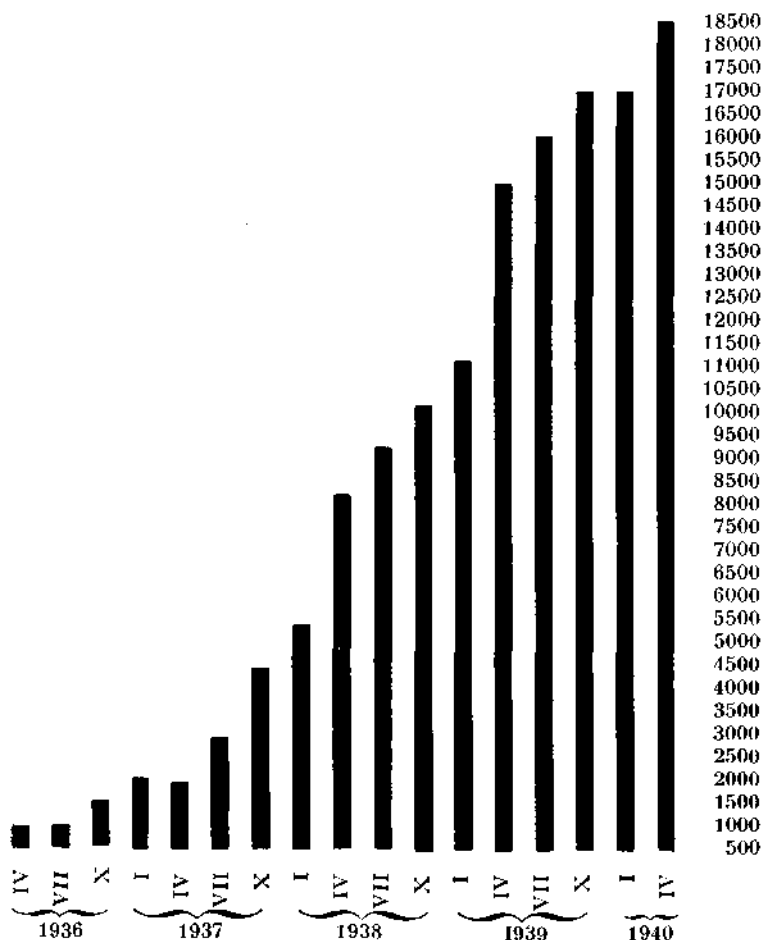
Az EMGE-tagok szaporodását a mellékelt ábra mutatja szemléletesen. Félévenként a következő számsort kapjuk:

1936 ápr. — 1936 szept.:	200
1936 okt. — 1937 márc.:	649
1937 ápr. — 1937 szept.:	2.671
1937 okt. — 1938 márc.:	2.902
1938 ápr. 1938 szept.:	2.906
1938 okt. — 1939 márc.:	5.310
1939 ápr. — 1939 szept.:	1.734
1939 okt. — 1940 márc.:	2.808

a tagszaporulat eredménye.

Kimutatás az E. M. G. E. és gazdaköreinek tagállományáról megyék szerint csoportosítva

Megye	EMGE-tagok száma		Gazdaköri tagok száma	Szervezett gazdák száma
	1936 április 5.	1940. április 1.		
Alsófehér	30	466	352	818
Arad	20	896	1.007	1.903
Bihar	26	1.138	1.227	2.365
Brassó	22	317	511	828
Csík	18	1.061	1.412	2.473
Fogarasz	1	65	95	161
Háromszék	94	2.361	5.203	7.564
Hunyad	9	280	93	373
Kisküküllő	5	809	1.397	2.206
Kolozs	90	1.447	2.424	3.871
Maros	45	2.110	3.206	5.316
Máramaros	6	108	30	138
Nagyküküllő	5	166	262	428
Naszód	—	213	200	413
Szamos	17	530	554	1.084
Szatmár	17	855	664	1.519
Szeben	—	54	45	99
Szilágy	49	1.677	1.722	3.399
Szörény	3	117	498	615
Krassó	—	3	—	3
Temes	33	366	2.016	2.382
Torda	27	786	1.265	2.051
Udvarhely	16	2.123	2.580	4.703
Ókirályság	4	116	45	161
Feldolgozás alatt	—	457	—	457
Összesen:	537	18.522	26.808	45.330

Az E. M. G. E. taglétszámának gyarapodása 1936. IV. 5—1940. IV. 1.

2. A gazdasági népnevelés munkaköre.

a) Az 1936 április hó 5-én induló új korszak második nagy feladata az Erdélyi Magyar Gazdasági Egyesület munkaközösségébe bevont kisgazdatársadalom gazdasági tudásának, műveltségének emelése s ezáltal öntudatának fokozása. Az írás és az élőszó állott rendelkezésre s mind a két területen jelentékeny kezdeményezések történtek. Az egyesület hivatalos lapja, az *Erdélyi Gazda* bő terjedelmű, szépen és tetszetősen kiállított gazdasági szakközlönnnyé alakult át, ma már közel 20.000 példányban jelenik meg s

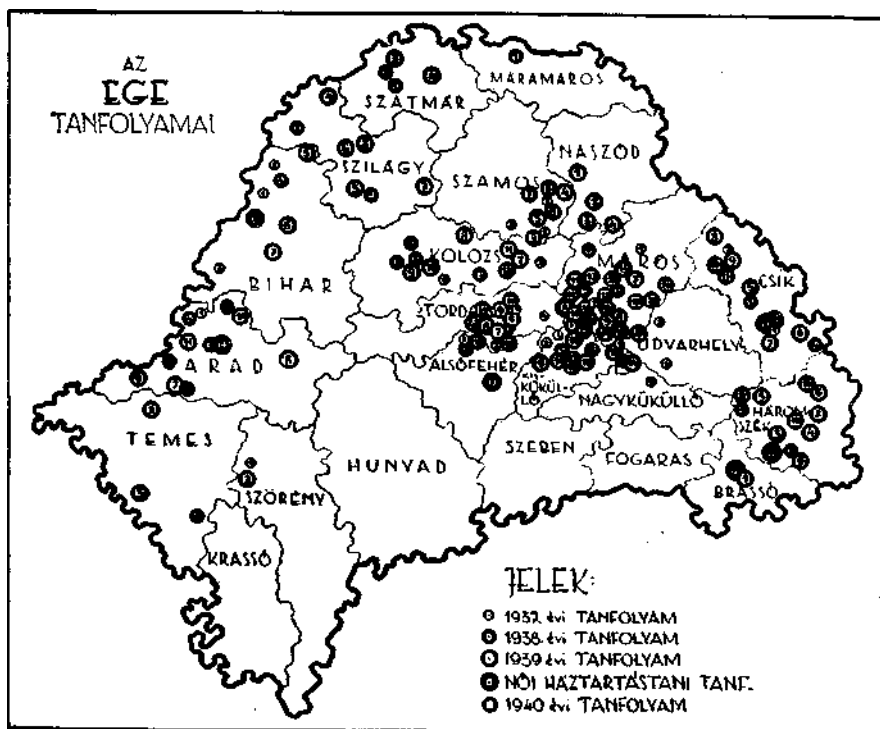
mellékleteivel, a *Jogi Melléklettel* és a *Kisállattenyésztők Lapjával* együtt, valamint az *Erdélyi Gazda Naptárán* keresztül fölmérhetetlen hatást gyakorol az erdélyi magyar gazdatársadalom minden olvasó rétegére. Mi sem jellemzőbb, minthogy az Erdélyi Gazda és az Erdélyi Gazda Naptára Erdély 1310 községében talált előfizetőre s az olvasók számát — húszeszes példányszám mellett — nyugodtan száz-százötvenezerre tehetjük.

Kimutatás az „Erdélyi Gazda” elterjedtségéről.

Megye	Hány községbe jár az „Erdélyi Gazda“	
Maros	160	
Udvarhely	117	
Szilágy	117	
Kolozs	108	
Háromszék	98	
Bihar	89	
Szamos	79	
Szatmár	70	
Temes	67	
Csík	58	
Arad	57	
Hunyad	50	
Kisküküllő	50	
Torda	46	
Alsófehér	45	
Krassószőrény	29	
Nagyküküllő	20	
Brassó	19	
Naszód	11	
Szeben	8	
Máramaros	6	
Fogarás	6	
	Összesen	1310
	Ókirályság	21
	Külföld	7
	Összesen	1338

b) *A tanfolyam a szóbeli és a gyakorlati népnevelés eszköze. Az 1937. évi 23 téli tanfolyam beigazolta a gazdaműveltség színvonal-emelésére irányuló törekvés hasznosságát és hiánypótló fontosságát;*

nemcsak sikerült fölbreszteni a szunnyadó szükségérzetet, de sikerült állandósítani az erdélyi magyar gazdatársadalom e máris szép eredményekkel dicsekvő művelődési mozgalmát. 1938-ban 33, 1939-ben 58 tanfolyam hirdette a korszerű gazdatudományt s a folyó 1940. esztendőben is több mint hatvan tanfolyami igénylés történt, de a kivételes közállapotok csak 26 megtartását tették lehetővé. Így is jelentékeny a művelődési hatás, mert az eddig megtartott 140 tanfolyamon 4836 gazda nyert módszeres oktatást, ugyanannyian vettek részt a tanfolyamokkal kapcsolatos gyakorlati bemutatókon és vizsgáztak is, megkapván az E. M. G. E. tanfolyami oklevelét.

AZ EGE TANFOLYAMAI 1936—1940: A) Téli gazdasági tanfolyamok: **Alsófehér:** 1937: Toroczkó (1); 1938: Toroczkószentgyörgy (2); **Arad:** 1937: Zerind (1); 1938: Arandtanya (2); Erdőhegy–Kisjenő (3), Fazekasvarsánd (4), Nagyrátos (5), Vadász (6); 1939: Aradtanya (7), Borosjenő (8), Kispereg (9), Simonyifalva (10), Székudvar (11); **Bihar:** 1937: Bihar (1), Diószeg (2), Nagyszalonta (3); 1938: Szalárd (4); 1939: Érbogyoszló (5), Mezőtelegd (6), Tenke (7); **Brassó:** 1939: Hosszúfalva (1); **Csík:** 1937: Csíksomlyó (1), Szárhegy (2); 1938: Karcfalva (3), Kászonaltiz (4); 1939: Csíkszentdomokos (5), Csíkszentgyörgy (6), Csíkszentimre (7), Ditró (8), Gyergvószentmihály (9); 1940: Gyergvóalfalu (10), Gyergvóújfalu (11); **Háromszék:** 1938: Kőpecz (1), Uzon (2); 1939: Gidófalva (3), Nagyborosnyó (4),

Nagybacon (5), Nyújtód (6), Orbaitelek (7); 1940: Barót (8), Bikkfalva (9), Dálnok (10), Kézdiszentlélek (11); **Kisküküllő** 1937: Balavásár (1), Bükkös (2), Radnót (3), Vámosgálfalva (4); 1938: Dombó (5), Héderfája (6), Kerelószentpál (7), Nagykend (8); 1939: Bethlenszentmiklós (9), Búzásbesenyő (10), Csávás (11), Királyfalva (12), Kiskend (13), Pipe (14); 1940: Magyarsáros (15); **Kolozs**: 1937: Nagykapus (1), Nagysármás (2); 1938: Bánffyahunyad (3), Kolozsvár (4), Sztána (5), Váralmás (6); 1939: Keszü (7), Kide (8), Kőrösfő (9), Mákófalva (10), Palatka (11); 1940: Magyarszovát (12); **Maros**: 1937: Magyaró (1), Mezőpanit (2); 1938: Körtvélyfája (3), Lukafalva (4), Mezőmadaras (5), Teke (6); 1939: Alsóbölkény (7), Baczkamadaras (8), Karácsonyfalva (9), Magyardellő (10), Mezősámsond (11), Szabéd (12), Szászrégen (13), Székely vaja (14); 1940: Ákosfalva (15), Csítszentivány (16), Jobbágytelke (17), Marosvásárhely (18), Mezőkölpény (19), Nyárádmagyaros (20), Szováta (21), Udvarfalva (22), Vajdaszentivány (23); **Máramaros**: 1938: Hosszúmező (1); **Nagyüküllő**: 1937: Héjjasfalva (1); **Naszód**: 1939: Magyarnemegye (1), Sófalva (2), Tacs (3), Zselyk (4); **Szatmár**: 1938: Ombód (1), Szatmár (2); 1939: Lázari (3), Sárköz (4); **Szamos**: 1937: Búza (1), Magyardécse (2), Szék (3); 1939: Somkerék (4), Szépkényerúszentmárton (5); 1940: Bethlen (6), Felőr (7), Bálványosváralja (8), Feketelak (9); **Szilágy**: 1937: Szilágynagyfalva (1); 1938: Érkörtvélyes (2); 1939: Érszakácsi (3), Kaplony (4), Szilágyzovány (5), Tasnád (6), Zsibó (7); **Szörény**: 1937: Bodófalva (1); 1939: Szapáryfalva (2); **Temes**: 1938: Végvár (1); 1939: Majláthfalva (2), Ótelek (3); **Torda**: 1938: Egerbegy (1), Felvincz (2), Harasztos (3), Marosludas (4), Torda (5); 1939: Aranyosgyéres (6), Bágyon (7), Kövend (8), Torda (9); 1940: Alsószentmihály (10), Aranyospolyán (11), Aranyosrákos (12), Székelykocsárd (13); **Udvarhely**: 1937: Alsóboldogfalva (1), Kibéd (2); 1940: Erdőszentgyörgy (3). — B) Női háztartási tanfolyamok: **Alsófehér**: 1937—38: Nagyenyed (I); **Arad**: 1939: Kisjenő—Erdőhegy (II); **Brassó**: 1939—40: Hosszúfalva (VIII); **Bihar**: 1937—38: Nagyvárad (III); **Csík**: 1937—38: Csíksomlyó (IV, V); **Háromszék**: 1939—40: Szotyor (IX); **Kisküküllő**: 1939: Kerelószentpál (VI); **Maros**: 1939—40: Mezőbánd (X); **Torda**: 1936: Kövend (VII).

A téli gazdasági tanfolyamok számadatai 1936—1940.

Község	A tanfolyami hallgatók száma:			
	1936—37	1937—38	1938—39	1939—40
Alsófehér megye:				
Torockó	22	—	—	
Torockószentgyörgy	—	32	—	—
Arad megye:				
Aradtanya	—	20	25	—
Borosjenő	—	—	29	—
Fazekas-Varsánd	—	33	—	—
Erdőhegy	—	32	—	—
Kispereg	—	—	35	—
Nagyiratos	—	31	—	—
Simonyifalva	—	—	32	—
Székudvar	—	—	28	—
Vadász	—	30	—	—
Zerind	49	—	—	—
Bihar megye:				
Bihar	41	—	—	—
Diószeg	26	—	—	—
Érbogyoszló	—	—	35	—
Mezőtelegd	—	—	49	—
Nagyszalonta	36	—	—	—
Szalárd	—	27	—	—
Tenke	—	—	41	—
Brassó megye:				
Hosszúfalu	—	—	36	—
Csík megye:				
Csikkarcfalva	—	32	—	—
Csíksomlyó	64	—	—	—
Csíkszentdomokos	—	—	42	—
Csíkszentgyörgy		—	21	—
Csíkszentimre	—	—	35	—
Ditró	—	—	39	—
Gyergyóalfalu	—	—	—	35
Gyergyószentmiklós	—	—	34	—
Gyergyóújfalu	—	—	—	36
Kászontíz	—	36	—	—
Szárhegy	45	—	—	—

Község	A tanfolyami hallgatók száma			
	1936—37	1937—38	1938—39	1939—40
Háromszék megye:				
Barót	—	—	—	44
Bikfalva	—	—	—	32
Dálnok	—	—	—	68
Gidófalva	—	—	42	—
Kézdiszentlélek	—	—	—	43
Köpec	—	37	—	—
Nagybacon	—	—	64	—
Nágyborosnyó	—	—	45	—
Nyujtód	—	—	46	—
Orbaitelek	—	—	32	—
Uzon	—	80	—	—
Kisküküllő megye:				
Balavásár	23	—	—	—
Bethlenszentmiklós	—	—	18	—
Búzásbesenyő	—	—	26	—
Bükkös	22	—	—	—
Csávás	—	—	25	—
Dombó	—	26	—	—
Héderfája	—	27	—	—
Kerelőszentpál	—	30	—	—
Királyfalva	—	—	21	—
Kiskend	—	—	23	—
Magyarsáros	—	—	—	37
Nagykend	—	36	—	—
Pipe	—	—	24	—
Radnót	19	—	—	—
Vámosgálfalva	21	—	—	—
Kolozs megye:				
Bánffyhunyadi	—	43	—	—
Keszü	—	—	30	—
Kide	—	—	31	—
Kiskapus	45	—	—	—
Kolozsvár	—	38	—	—
Kőrösfő	—	—	30	—
Magyarszovát	—	—	—	33
Mákófalva	—	—	30	—
Nagysármás	27	—	—	—
Palatka	—	—	28	—
Sztána	—	30	—	—
Váralmás	—	31	—	—

Község	A tanfolyami hallgatók száma:			
	1936—37	1937—38	1938—39	1939—40
Maros megye:				
Ákosfalva	—	—	—	40
Alsóbölkény	—	—	39	—
Backamadaras	—	—	34	—
Csittszentivány	—	—	—	26
Jobbágytelke	—	—	—	33
Karácsonyfalva	—	—	36	—
Körtvélyfája	—	35	—	—
Lukafalva	—	28	—	—
Magyaró	43	—	—	—
Magyardellő	—	—	31	—
Marosvásárhely	—	—	—	64
Mezőkölpény	—	—	—	29
Mezőmadaras	—	28	—	—
Mezőpanit	24	—	—	—
Mezősámsond	—	—	25	—
Nyárádmagyaros	—	—	—	32
Szabéd	—	—	32	—
Szászrégen	—	—	57	—
Székelyvaja	—	—	30	—
Szováta	—	—	—	52
Teke	—	33	—	—
Udvarfalva	—	—	—	30
Vajdaszentivány	—	—	—	30
Máramaros megye:				
Hosszúmező	—	39	—	—
Nagyküküllő megye:				
Héjjasfalva	23	—	—	—
Naszód megye:				
Magyarnemegye	—	—	32	—
Sófalva	—	—	25	—
Tacs	—	—	30	—
Zselyk	—	—	26	—
Szamos megye:				
Bálványosvára	—	—	—	38
Bethlen	—	—	—	36
Buza	21	—	—	—
Feketelak	—	—	—	35
Felőr	—	—	—	32
Magyardécse	29	—	—	—

Község	A tanfolyami hallgatók száma:			
	1936—37	1937—38	1938—39	1939—40
Somkerék	—	—	35	—
Szék	41	—	—	—
Szépkenyerűszentmárton	—	—	22	—
Szatmár megye:				
Lázári	—	—	30	—
Ombód	—	26	—	—
Sárköz	—	—	29	—
Szatmár	—	36	—	—
Szilágy megye:				
Érkörtléves	—	43	—	—
Érszakácsi	—	—	28	—
Kaplony	—	—	41	—
Szilágynagyfalu	46	—	—	—
Szilágyzovány	—	—	46	—
Tasnád	—	—	63	—
Zsibó	—	—	24	—
Szörény megye:				
Bodófalva	34	—	—	—
Szapáryfalva	—	—	27	—
Temes megye:				
Majláthfalva	—	—	41	—
Ótelek	—	—	38	—
Végyvár	—	30	—	—
Torda megye:				
Alsószentmihály	—	—	—	36
Aranyosgyéres	—	—	28	—
Aranyospolyán	—	—	—	30
Aranyosrákos	—	—	—	32
Bágyon	—	—	47	—
Egerbegy	—	31	—	—
Felvinc	—	35	—	—
Harasztos	—	32	—	—
Kövens	—	—	45	—
Marosludas	—	31	—	—
Székelykocsárd	—	—	—	43
Torda	—	43	50	—
Údvarhely megye:				
Alsóboldogfalva	25	—	—	—
Erdőszentgyörgy	—	—	—	34
Kibéd	24	—	—	—
Összesen:	750	1121	1987	978

c) *A női háztartástani tanfolyamok* különleges célkitűzésükkel jól kiegészítik a téli gazdasági tanfolyamok művelődési munkáját. Eleddig tíz ilyen hathetes női háztartástani tanfolyam zajlott le is közel 500 falusi leány és asszony nyert háztartástani, egészségügyi és háziipari oktatást. E tanfolyamok közül egy Nagyenyeden (Alsófehér megye), egy Hosszúfaluban (Brassó megye), egy Kisjenő-Erdőhegyen (Arad megye), egy Nagyváradon (Bihar megye), kettő Csíksomlyón (Csík megye), egy Szotyorban (Háromszék megye), egy Kerelószentpálon (Kisküküllő megye), egy Mezőbándon (Maros megye) és egy Kövenden (Torda megye) gyűjtötte össze a vidék tanulni vágyó leányait és asszonyait.

d) Ma kétségkívül e tanfolyamokat tekinthetjük az Erdélyi Magyar Gazdasági Egylet legjelentékenyebb kezdeményezésének. A tanfolyam hatósugara több községre terjed ki, az itt nyert ismeretek elmélyítik az Erdélyi Gazda szellemi hatását s rendszerint előkészítik a talajt a gyakorlati akciók számára. Új gazdatársadalmat teremtenek ezek a tanfolyamok, új gondolkodást, körültekintőbb életszemléletet sugároznak. S az 1939 őszén Nagyenyeden *a tanítók számára megrendezett gazdasági tanfolyammal, majd a vándortanári intézmény létesítésével s a tanítók célszerű gazdasági továbbképzésével biztosítva látszik az is, hogy az egyes községekben tartott gazdasági tanfolyamok szellemi hatása rögzítődik, s a felügyelők segítségére siető tanítók a gazdakörökön keresztül valóban az új gazda-közszellem alakítói lehetnek.*

3. Az E. M. G. E. gazdasági akciói.

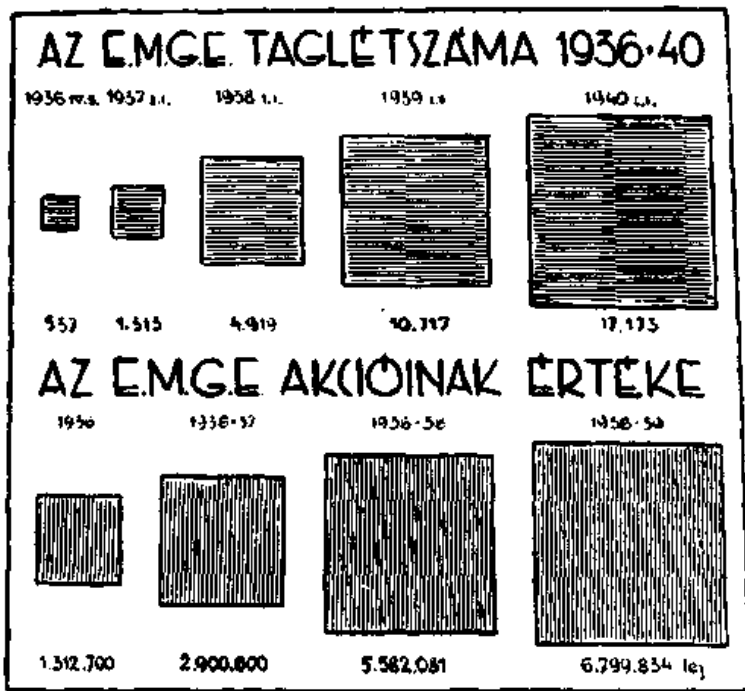
A különböző gazdasági akciók arányosan egészítik ki az Erdélyi Magyar Gazdasági Egylet szervezési és nevelési tervét; az egység és műveltség hiábavaló, ha a gazdaságban nem mutatkozik eredmény.

A nemesített vetőmag-akció, az állatállomány felfrissítése, mezőgazdasági gépek és műtrágya forgalmazása mind azt célozzák, hogy a szervezet kiépítése és a műveltségi színvonal emelése haszon nélkül ne maradjon. Valóban az igények felferése sikerült: a csatlakozó tízezres tömeg, a tanfolyamok ifjúsága és az Erdélyi Gazda olvasótábora egyként belátta, hogy a létfenntartás és gyökérfőtés elengedhetetlen feltétele a korszerű gazdasági tudomány okszerű alkalmazása. A régi módszerhez való csökönös ragaszkodás merevségét sikerült megtörni, Erdély magyar mezőgazdaságában máris jelentős átalakulás követte az Erdélyi Magyar Gazdasági Egylet nemesített vetőmag-akcióját s nem messze az idő, amikor az állatállomány feljavítására törő mozgalom is eléri az eléje kitűzött célt. Az Erdélyi Magyar Gazdasági Egylet gazdasági akciói tervszerűen viszik át a gyakorlatba

mindazt, amit szóval és írásban — nevelő szándékkal — az egyesület vezetői és tanítói hirdetnek.

A legfontosabb két akció-kör lényeges adatai egyébként a következők:

a) *A nemesített vetőmag-kiosztás és közvetítés* keretében a hangsúly a búza-akción van. Az 1936—39. esztendők folyamán közel 800.000 kg nemesített búzavetőmag cserélt gazdát s ebből a legnagyobb mennyiség Odvosi 241, de jelentékeny mennyiségben szerepel a Bánkuti 1205 és a Bánkuti G, valamint a tarbúzák közül a Bánkuti 505 és 546. A vetőmag-akció azonban már 1937-ben ki-

terjeszkedett a kukoricára és a takarmánynövényekre is, s 1938-ban az árpa, zab és burgonya, kapcsolódik ezekhez. A kukorica-fajták közül a Bánkuti korai és a Fleischmann-féle, az őszi árpák közül a Csanádi intenzív és extenzív, a tavaszi árpák közül a Hanna, a zab-fajták közül a Duppai, a Csanádi 288 és a Hatvani (svéd), a burgonya-akció során pedig a Gül-Baba és az „őszi rózsza” szerepelnek. Eredményként közölhetjük az elmúlt négy esztendő összesített számadatait:

Vetőmag	1936	1937	1938	1939	Összesen kg
Búza	237.540	191.874	317.173	37.377	783.964
Árpa	—	—	16.970	9.895	26.865
Zab	—	—	30.565	22.015	52.580
Köles	—	—	—	66	66
Lucerna	—	1.275	609	2.358	4.242
Lóhere	—	2.464	5.042	6.566	14.072
Bükköny	—	—	2.035	500	2.535
Szarvaskerep	—	40	36	8	84
Baltacin	—	175	30	23	228
Burgonya	—	—	40.000	23.830	63.830
Tengeri	—	500	2.445	7.722	10.667
Egyéb	—	54	524	2.189	2.767
Összesen	237.540	196.382	415.429	112.549	961.900

Az egyes vetőmagfélések részletes számadatait megyék és évek szerinti csoportosításban a mellékelt kimutatások közlik:

**I. melléklet: Nemesített búza-vetőmag-kiosztás
és közvetítés 1936—39:**

Megye	1936	1937	1938	1939	Összesen kg
Alsófehér	5.000	10.893	7.450	2.000	25.343
Arad	40.000	38.880	18.365	5.000	102.245
Bihar	83.730	45.268	108.811	17.377	255.186
Csík	—	—	3.048	—	3.048
Fogarás	—	—	5.250	—	5.250
Háromszék	—	400	5.640	—	6.040
Hunyad	—	2.320	1.800	—	4.120
Kisküküllő	2.000	3.600	5.000	—	10.600
Kolozs	20.500	6.300	43.620	4.000	74.420
Máramaros	—	4.100	200	—	4.300
Maros	18.370	10.961	11.400	4.000	44.731
Nagyküküllő	—	2.300	600	—	2.900
Naszód	—	—	2.000	—	2.000
Szamos	10.000	14.300	9.400	—	33.700
Szatmár	3.000	4.600	4.600	—	12.200
Szeben	—	—	1.800	—	1.800
Szilágy	13.900	20.428	26.120	3.000	63.448
Szörény	2.000	200	3.190	—	5.390
Torda	20.990	25.504	25.250	2.000	73.744
Temes	10.000	—	12.700	—	22.700
Udvarhely	8.050	1.820	20.929	—	30.799
Összesen	237.540	191.874	317.173	37.377	783.964

**II.—III. Melléklet: Nemesített vetőmag-kiosztás és közvetítés
1936—1939.**

Megye	1938	1939	Összesen kg
II. Árpa:			
Alsófehér	900	1.100	2.000
Arad	600	—	600
Bihar	—	400	400
Csík	100	—	100
Háromszék	600	50	650
Hunyad	50	300	350
Kisküküllő	5.100	—	5.100
Kolozs	470	970	1.440
Maros	500	500	1.100
Nagyküküllő	200	300	500
Naszód	500	825	1.325
Szamos	200	200	400
Szilágy	250	3.100	3.350
Szörény	1.000	—	1.000
Torad	6.500	1.950	8.450
Udvarhely	—	50	50
Ókirályság	—	150	150
Összesen	16.970	9.895	26.865
III. Zab:			
Alsófehér		1.900	1.900
Bihar	—	200	200
Brassó	1.400	1.150	2.550
Csík	3.600	5.100	8.700
Háromszék	300	1.000	1.300
Hunyad	—	100	100
Kisküküllő	5.850	—	5.850
Kolozs	2.665	4.915	7.580
Máramaros	—	550	550
Maros	1.500	—	1.500
Nagyküküllő	7.000	—	7.000
Naszód	—	3.350	3.350
Szamos	500	400	900
Szatmár	—	1.000	1.000
Szeben	—	50	50
Szilágy	150	400	550
Szörény	150	—	150
Torda	5.000	100	5.100
Udvarhely	2.450	1.800	4.250
Összesen	30.565	22.015	52.580

IV—V. Melléklet: Nemesített vetőmagkiosztás és közvetítés 1937–1939.

Megye	1937	1938	1939	Összesen kg
IV. Lucerna:				
Alsófehér	—	144	255	399
Arad	—	—	32	32
Bihar	—	50	—	50
Brassó	10	—	150	160
Háromszék	—	58	12	70
Kisküküllő	100	40	—	140
Kolozs	981	202	810	1.993
Maros	—	4	—	4
Szamos	170	50	165	385
Szilágy	—	45	420	465
Szörény	14	—	—	14
Temes	—	—	150	150
Torda	—	16	364	380
Összesen:	1.275	609	2.358	4.242
V. Lóhere:				
Alsófehér	632	990	520	2.142
Arad	—	—	45	45
Bihar	—	100	200	300
Brassó	—	300	300	600
Csík	—	35	205	240
Háromszék	—	180	25	205
Kisküküllő	600	1.200	596	2.396
Kolozs	685	1.512	2.022	4.219
Máramaros	—	—	300	300
Maros	200	—	50	250
Naszód	—	—	195	195
Szamos	280	470	450	1.200
Szatmár	—	—	250	250
Szilágy	—	120	771	891
Szörény	—	20	20	40
Temes	67	15	—	82
Torda	—	—	617	617
Udvarhely	—	100	—	100
Összesen	2.464	5.042	6.566	14.072

VI—VII. melléklet: Nemesített vetőmagkiosztás és közvetítés 1936—1939.

Megye	1937	1938	1939	Összesen kg
VI. Tengeri:				
Alsófehér	—	40	100	140
Arad	—	—	550	550
Csík	—	—	50	50
Háromszék	—	—	165	165
Hunyad	—	—	50	50
Kisküküllő	—	300	652	952
Kolozs	500	845	1.590	2.935
Máramaros	—	—	100	100
Maros	—	100	580	680
Nagyküküllő	—	100	—	100
Naszód	—	—	100	100
Szamos	—	250	125	385
Szatmár	—	380	100	480
Szeben	—	—	15	15
Szilágy	—	190	1.550	1.740
Szörény	—	50	200	250
Torda	—	150	980	1.130
Temes	—	—	685	685
Udvarhely	—	—	130	130
Ókirályság	—	40	—	40
Összesen	500	2.445	7.722	10.667
VII. Burgonya:				
Alsófehér		1.650	3.300	4.950
Arad		1.950	430	2.380
Bihar		3.650	100	3.750
Brassó		150	1.900	2.050
Csík		2.050	—	2.050
Fogarás		—	150	150
Háromszék		4.250	4.650	8.900
Hunyad		100	1.090	1.190
Kisküküllő		2.350	—	2.350
Kolozs		3.400	2.850	6.250
Maros		5.900	650	6.550
Máramaros		450	1.200	1.650
Nagyküküllő		50	100	150
Naszód		50	510	560
Szamos		300	400	700
Szatmár		5.900	—	5.900
Szeben		—	250	250
Szilágy		2.600	3.250	5.850
Szörény		100	1.100	1.200
Temes		150	50	200
Torda		3.450	250	3.700
Udvarhely		1.500	1.400	2.900
Ókirályság		—	200	200
Összesen		40.000	23.830	63.830

b) *A kül- és belföldi tenyészállatkiosztás és közvetítés* a Közép-York sertésakcióval kezdődött, de csakhamar tenyészbika és cigája kosakcióval bővült s az 1939. évben Zselyk községnek (Naszód megye) tenyészmént is közvetített az egyesület.

Összefoglaló adataink a következők:

Év	Közép York-sertés	Magyar bika	Szimmmentáli bika	Tenyészmén	Cigája kos
1936	50	—	—	—	—
1937	100	2	4	—	45
1938	96	3	4	—	20
1939	48	2	3	1	—
Összesen	294	7	11	7	65

Részletező adataink megyénként és évenként a következők:

Tenyészállatkiosztás és közvetítés 1936—1937—1938—1939.

Megye	Középyork sertés					Tenyészbika				Cigája kos		
	1936	1937	1938	1939	Összesen	1937	1938	1939	Összesen	1937	1938	Összesen
Arad	—	—	7	18	25	1	—	—	1	—	—	—
Bihar	—	—	—	—	—	—	2	2	4	—	—	—
Csík	—	—	—	—	—	2	1	—	3	45	20	65
Háromszék	—	—	—	—	—	1	1	—	2	—	—	—
Kisküküllő	8	12	16	—	36	2	1	—	3	—	—	—
Kolozs	—	—	—	—	—	—	—	2	2	—	—	—
Maros	19	41	35	30	125	—	1	—	1	—	—	—
Nagyküküllő	—	—	6	—	6	—	—	—	—	—	—	—
Naszód	—	—	10	—	10	—	—	—	—	—	—	—
Szamos	—	—	—	—	—	—	1	—	1	—	—	—
Szatmár	—	8	—	—	8	—	—	—	—	—	—	—
Szilágy	—	—	10	—	10	—	—	—	—	—	—	—
Szörény	—	5	—	—	5	—	—	—	—	—	—	—
Torda	12	17	—	—	29	—	—	—	—	—	—	—
Udvarhely	11	17	12	—	40	—	—	1	1	—	—	—
Összesen	50	100	96	48	294	6	7	5	18	45	20	65

1939-ben a Naszódmegyei Zselyk község kapott egy Noniusmént.

A vetőmag- és tenyészállatakciónak értéke lejtben 1936—1939.

Megye	Nemesített vetőmagakció	Tenyészállat- akció	Összesen
Alsófehér	235.825	—	235.825
Arad	525.095	112.500	637.595
Bihar	1,309.830	200.000	1,509.830
Brassó	37.750	—	37.750
Csík	62.765	228.000	290.765
Fogaras	26.724	—	26.724
Háromszék	74.883	100.000	174.583
Hunyad	26.405	—	26.405
Kisküküllő	173.779	240.000	413.770
Kolozs	627.958	100.000	727.958
Maros	262.095	362.500	624.595
Máramaros	36.500	—	36.500
Nagyküküllő	46.300	15.000	60.300
Naszód	36.085	90.000	126.085
Szamos	222.952	50.000	272.951
Szatmár	90.627	20.000	110.627
Szeben	10.003	—	10.003
Szilágy	397.766	25.000	422.756
Krassó	5.000	—	5.000
Szörény	32.585	12.500	45.085
Temes	125.088	—	125.088
Torda	472.400	72.500	544.900
Udvarhely	182.850	150.000	332.850
Ókirályság	1.580	—	1.580
Összesen	5,021.834	1,778.000	6,799.834

A vetőmag- és tenyészállatakciónak az elmúlt négy év (1936—1939) folyamán közel hétmillió lejt értéket képvisel, ebből a vetőmagakcióra 5,021.834, a tenyészállatakciónak pedig 1,778.000 lejt esik. A mellékelt térképek és táblázatok ezeknek az összegeknek területi megoszlását mutatják, mégpedig a térképek járásonként, a táblázatok megyénként s évenként is. Ezek alapján megállapíthatjuk, hogy a vetőmagakciónak során:

a búza	3,919.820
az árpa	107.460
a zab	210.320
a lucerna	169.680
a lóhere	351.800
a burgonya	191.490
a tengeri	37.335
egyéb vetőmagvak	33.929

Összesen 5,021.834 lejt

képviselnek s ez az összeg évenként így oszlik meg:

1936	1,187.700 lej
1937	1,075.770 „
1938	2,067.822 „
1939	690.542 „
összesen	5,021.834 lej.

A tenyészkáció, nevezetesen:

a sertésakció	735.000
a bikaakció	900.000
a kosakció	78.000
a ménakció	65.000
összesen	1,778.000 lejt

igényelt s ez összeg évenként így oszlik meg:

1936	125.000 lej
1937	604.000 „
1938	614.000 „
1939	435.000 „
összesen	1,778.000 lej.

Vagyis összesen a két főakció, a vetőmag- és tenyészállatkáció:

1936-ban	1,312.700
1937-ben	1,679.770
1938-ban	2,681.822
1939-ben	1,125.542
összesen	6,799.834 lejt

igényelt.

A tenyészállatkiosztás és közvetítés értéke lejben 1936—39.

Megye	Sertés	Bika	Kos	Mén	Összesen
Arad	62.500	50.000	—	—	112.500
Bihar	—	200.000	—	—	200.000
Csík	—	150.000	78.000	—	228.000
Háromszék	—	100.000	—	—	100.000
Kisküküllő	90.000	150.000	—	—	240.000
Kolozs	—	100.000	—	—	100.000
Maros	312.500	50.000	—	—	362.500
Nagyküküllő	15.000	—	—	—	15.000
Naszód	25.000	—	—	65.000	90.000
Szamos	—	50.000	—	—	50.000
Szatmár	20.000	—	—	—	20.000
Szilágy	25.000	—	—	—	25.000
Szörény	12.500	—	—	—	12.500
Torda	72.500	—	—	—	72.500
Udvarhely	100.000	50.000	—	—	150.000
Összesen	735.000	900.000	78.000	65.000	1,778.000

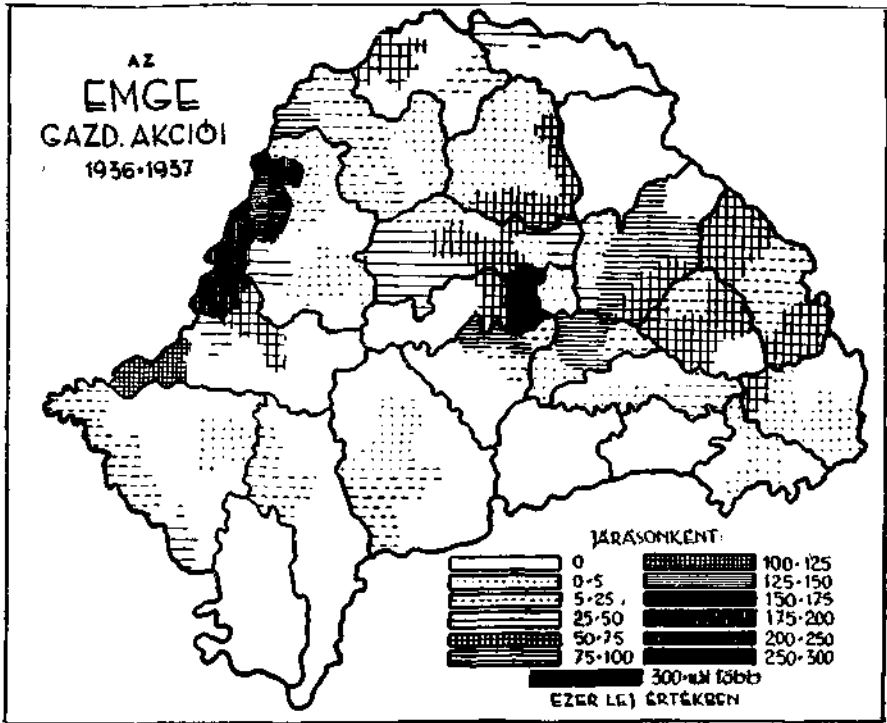
A nemesített vetőmag-kiosztás és közvetítés értéke lejben 1936—39:

Megye	Búza	Árpa	Zab	Lucerna	Lóhere	Burgonya	Tengeri	Egyéb
Alsófehér	126.715	8.000	7.600	15.960	53.550	14.850	490	8.660
Arad	511.225	2.400	—	1.280	1.125	7.140	1.925	—
Bihar	1,275.930	1.600	800	2.000	7.500	11.250	—	10,740
Brassó	—	—	10.200	6.400	15.000	6.150	—	—
Csík	15.240	400	34.800	—	6.000	6.150	175	—
Fogarás	26.250	—	—	—	—	450	—	24
Háromszék	30.200	2.600	5.200	2.800	5.125	26.700	578	1.680
Hunyad	20.600	1.400	400	—	—	3.570	175	260
Kisküküllő	53.000	20.400	23.400	5.600	59.900	7.050	3.332	1.097
Kolozs	372.100	5.760	30.320	79.720	105.475	18.750	10.273	5.560
Máramaros	21.500	—	2.200	—	7.500	4.950	350	—
Maros	223.655	4.000	6.000	160	6.250	19.650	2.380	—
Nagyküküllő	14.500	2.000	28.000	—	—	450	350	—
Naszód	10.000	5.300	13.400	—	4.875	1.680	350	480
Szamos	168.500	1.600	3.600	15.400	30.000	2.100	1.313	438
Szatmár	61.000	—	4.000	—	6.250	17.700	1.677	—
Szeben	9.000	—	200	—	—	750	53	—
Szilágy	317.240	13.400	2.200	18.600	22.275	17.550	6.091	400
Krassó	5.000	—	—	—	—	—	—	—
Szörény	21.950	4.000	600	560	1.000	3.600	875	—
Torda	368.720	33.800	20.400	15.200	15.425	11.100	3.955	3.800
Temes	113.500	—	—	6.000	2.050	600	2.398	540
Udvarhely	153.995	200	17.000	—	2.500	8.700	455	—
Ókirályság	—	600	—	—	—	600	140	240
Összesen	3,919.820	107.460	210.320	169.680	351.800	191.490	37.335	33.929

A vetőmag- és tenyészállatakió értéke lejen 1936—1939.

Megye	1936/37	1936/39
Alsófehér	95.265	235.825
Arad	378.450	637.595
Bihar	658.970	1,509.830
Brassó	400	37.750
Csík	154.000	290.765
Fogarás	—	26.724
Háromszék	54.000	174.883
Hunyad	12.600	26.405
Kisküküllő	184.000	413.779
Kolozs	192.115	727.958
Krassó	—	5.000
Maros	301.155	624.595
Máramaros	20.500	36.500
Nagyküküllő	11.500	60.000
Naszód	—	126.085
Szamos	135.800	272.951
Szatmár	58.000	110.627
Szeben	—	10.003
Szilágy	149.790	422.756
Szörény	23.060	45.085
Ternes	51.675	125.088
Torda	299.970	544.900
Udvarhely	119.350	332.850
Ókirályság	—	1.580
Összesen	2,900.600	6,799.834

A területi megoszlás szempontjából megállapíthatjuk, hogy az akciók köre állandóan bővül. Ha összehasonlítjuk az 1936—37. és az 1936—39. évi adatokat, közel másfélszeres gyarapodást vehetünk számba. Az 1936—1937. évi vetőmag- és tenyészállatakió eredménye 2,900.600 *lej* értékű, míg az 1938—1939. évi eredmény 3,899.234 *lej* értékű. Az első években különösképpen a szörényvidék jön számításba s csak később a nagyobb tömbökben élő magyar népcsoportok; innen, hogy a gyarapodás aránylag nagyobb azokban a megyékben, hol a magyarság inkább szörvényokban él, mint pl. a Székelyföldön.

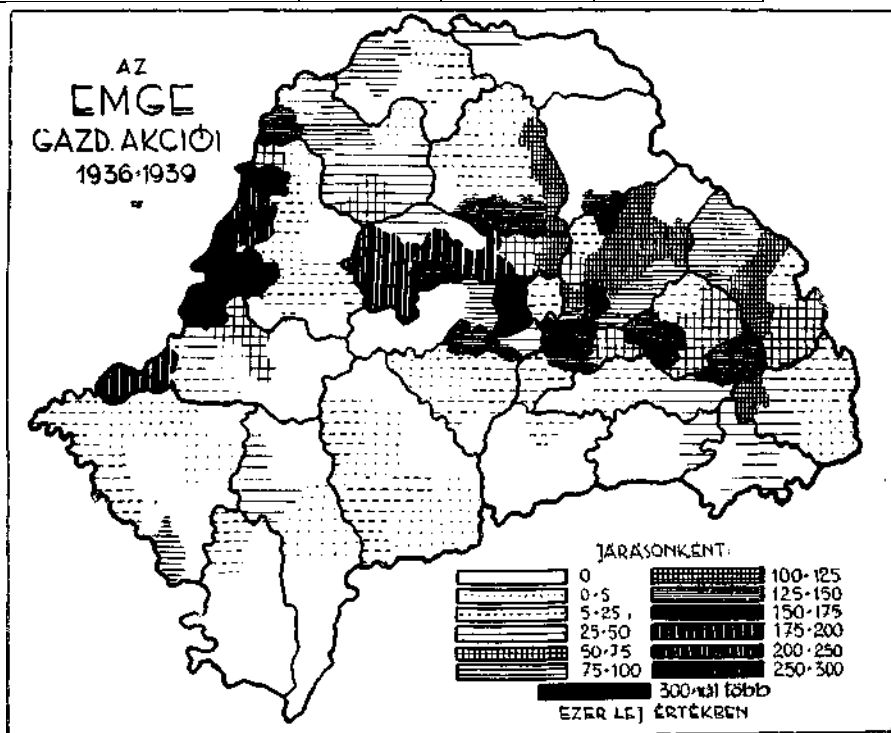

Összehasonlító táblázat:

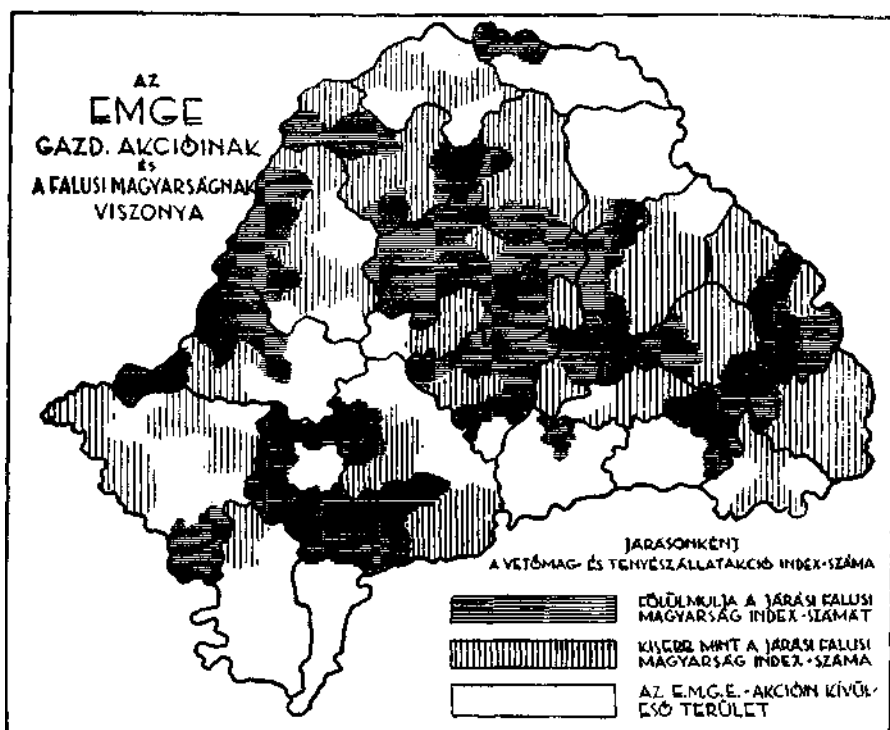
A magyar falusi népesség index-számának alapegysége az erdélyi magyar falusi népesség lélekszámahoz viszonyítva — 1:10.000 —; a vetőmag-, illetve a tenyészállataktió indexszámának alapegysége a megfelelő akcióra fordított összeghez (lej) viszonyítva — 1: 10.000 —.

Megye	Magyar falusi népesség	Vetőmag-akció	Tenyész-állat-akció
Alsófehér	163	471	—
Arad	524	1.051	632
Bihar	972	2.619	1.123
Brassó	215	74	—
Csík	1,088	125	1.281

Megye	Magyar falusi népesség	Vetőmag-akció	Tenyész-akció
Fogaras	25	53	—
Háromszék	977	149	561
Hunyad	248	52	—
Kisküküllő	298	347	1.348
Kolozs	504	1.255	561
Krassó	22	10	—
Maros	979	512	2.036
Máramaros	56	58	—
Nagyküküllő	105	89	84
Naszód	58	72	505
Szamos	266	445	281
Szatmár	251	160	112
Szeben	24	20	—
Szilágy	943	795	140
Szőrény	88	65	70
Temes	483	250	—
Torda	293	944	407
Udvarhely	1.133	365	842

Ha összehasonlítjuk a magyar falusi népesség és az egyes akciók index-számaikat, azt találjuk, hogy a határmenti részek mellett különösképpen Alsófehériben, Kisküküllőben, Kolozsban, Naszódban, Szamosban és Tordában a vetőmagakció index-száma jóval magasabb, mint a megyei magyar falusi népesség index-száma, viszont Brassóban, Csíkban, Háromszéken, Marosban, Szatmáron, Szilágyban és Udvarhelyen (többek között) alacsonyabb. Igaz, hogy az állatakciónak index-száma ezeken a viszonylatokon sokat módosítanak.

De mindenképp jellemzőként állapíthatjuk meg, hogy az Erdélyi Magyar Gazdasági Egylet az elmúlt négy esztendő folyamán felismerte a szórványgondozás gazdasági oldalának jelentőségét s — mint térképünk szemléletesen ábrázolja — a kitűnő gabonatermő határvidékkel azonos elbánásban részesült Közép-Erdély szórványokba szétszórt magyarsága.

Természetesen szembeötlő az is, hogy ez a területi előnyberésztés nem a többi, főleg a székelyföldi gazdatársadalom rovására történt. Sorrendi megfontolás ösztökélte erre az Erdélyi Magyar Gaz-

dasági Egylet vezetőségét s az adatok már is arra mutatnak, hogy most éppen ezek a nagy népcsoportok következnek és elsősorban maga a Székelyföld. Következnek, hacsak a forgalomban beállt zavarok s egyéb külső tényezők a közeljövőben is nem szólnak bele a tervekbe, mint az 1939. év folyamán, melynek adatai — mint láthattuk — éppen ezért sajnálatos visszaesést mutatnak. Szeretnők hinni, hogy ez csak átmeneti jelenség volt, s az Erdélyi Magyar Gazdasági Egylet dolgos munkaközössége hamarosan pótolni tudja ezeket a hiányokat is. Megint az 1854. évi reformidőhöz térünk vissza, annakidején gróf Mikó Imrének is alapelve volt az alapítók gondolata: azon kell iparkodni, hogy „egy tér se maradjon elfoglalatlan, hol a nemzet jólétét előmozdítani lehet.”

Dr. VENCZEL JÓZSEF.